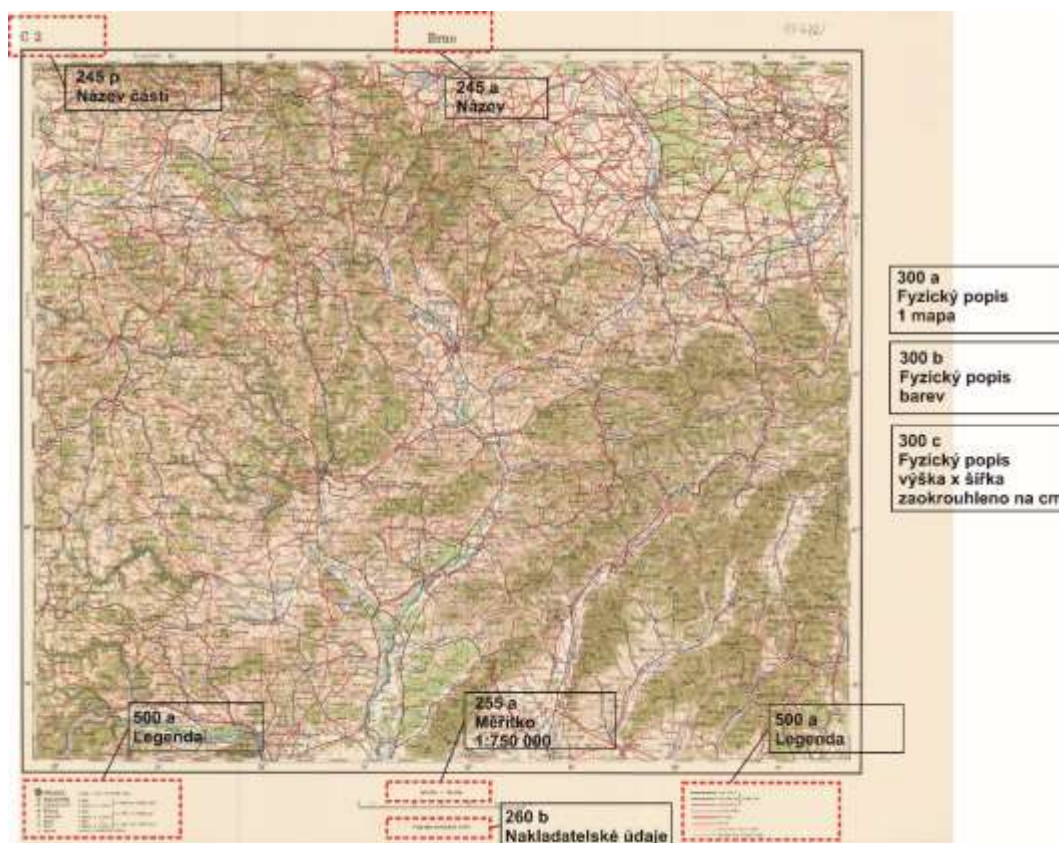

Certifikovaná metodika pro katalogizaci kartografických dokumentů podle RDA

Eva Novotná

Realizační výstup programu DF11P01OVV003
TEMAP - Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR: metodika
a software pro ochranu a využití kartografických děl národního
kartografického dědictví (2011-2015, MK0/DF)

Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2014.

Návrh uživatelů pro využití v praxi

Metodika pro určena pro knihovníky metodiky, samostatné knihovníky a specializované knihovníky. Dále pro informatiky, specializované archiváře, geografy, kartografy, kurátory sbírek, muzeí a galerií. Může sloužit i studentům a pedagogům středních i vysokých škol. Využijí ji i producenti knihovnických a publikačních programů a správci souborných katalogů knihoven.

Obsah

Návrh uživatelů pro využití v praxi.....	2
1. Cíl metodiky.....	4
2. Popis metodiky.....	4
2.1 Úvod.....	4
2.2 Organizace a struktura RDA.....	5
2.3 Rešerše a rozbor zdrojů.....	6
2.4 FRBR.....	7
2.4.1 Základní prvky modelu: entity, atributy a vztahy.....	8
2.4.2 Entity druhé a třetí skupiny.....	9
2.5 Zásadní změny oproti AACR2.....	11
2.6 Kartografické zdroje v RDA.....	13
2.6.1 Slovník základních kartografických termínů podle RDA.....	13
2.6.2 Údaje o názvu a odpovědnosti (pole 245, 246).....	14
2.6.3 Údaje o vydání (pole 250).....	17
2.6.4 Matematické údaje (pole 255).....	17
2.6.5 Nakladatelské údaje, údaje o vytvoření díla a údaje o autorských právech (pole 264).....	24
2.6.6 Údaje fyzického popisu (pole 300).....	27
2.6.7 Nová pole 33X.....	38
2.6.8 Údaje o edici (pole 490, 830).....	41
2.6.9 Údaje poznámek (pole 5XX).....	46
2.6.10 Údaje věcného popisu (pole 072, 080, 651).....	49
2.6.11 Pole pro webové odkazy (pole 856).....	60
3. Srovnání novosti postupů.....	61
4. Popis uplatnění certifikované metodiky.....	62
5. Seznam použité literatury.....	62
6. Seznam publikací, které předcházely metodice a byly publikovány, výstupy z originální práce.....	68
7. Seznam příloh.....	69
Dedikace:.....	79
Oponenti:.....	79

1. Cíl metodiky

Tato metodika předkládá nové návody a postupy pro katalogizaci kartografických dokumentů podle nových katalogizačních pravidel Resource Description and Access (RDA). Na základě katalogizace speciálních dokumentů v Mapové sbírce byly v průběhu let 2011-2014 zkoumány možnosti jmenného a věcného popisu a postupně vytvářeny dílčí metodiky zaměřené na problematiku katalogizace jednotlivých typů kartografických dokumentů jako jsou mapy, mapová díla, atlasy a glóby. Zároveň byla studována nová pravidla RDA. Tato metodika popisuje změny v katalogizaci kartografických dokumentů, přináší praktické příklady a sumarizuje dosavadní výsledky katalogizačních prací a výzkumy prováděné v rámci programu DF11P01OVV003: TEMAP - Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR: metodika a software pro ochranu a využití kartografických děl národního kartografického dědictví, který je financován Ministerstvem kultury ČR. Limity metodiky jsou v národních interpretacích a autorizovaných překladech, které se průběžně dokončují a schvalují.

2. Popis metodiky

2.1 Úvod

Instrukci RDA (Resource Description and Access¹) vytvořil výbor Joint Steering Committee (JSC) for Anglo-American Cataloguing Rules jako novou, unifikovanou katalogizační normu a náhradu dosavadních katalogizačních pravidel AACR2 (Anglo-American Cataloguing Rules²). Na práci mezinárodního výboru JSC se podílí American Library Association (ALA), Australian Committee on Cataloguing (ACOC), British Library (BL), Canadian Committee on Cataloguing (CCC), Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) a Library of Congress (LC).

Po zkušebním období byla pravidla RDA v březnu roku 2013 implementována v Library of Congress, dalších velkých amerických oborových knihovnách, ale i v národních knihovnách v Kanadě, Austrálii, Velké Británii a Německu. Probíhají také postupné úpravy záznamů ve světovém katalogu OCLC (On-

¹ Český překlad není stanoven: Zdroje, popis a přístup.

² *Anglo-americká katalogizační pravidla: druhé vydání: revize 1988*. 1. čes. vyd. Praha: Národní knihovna, 1994. xxiv, 686 s.

line Computer Library Center³). Při sdílené katalogizaci se také katalogizátoři v jiných zemích budou brzy setkávat se záznamy vytvořenými podle RDA.⁴

V České republice je přechod na RDA plánován na 1. duben 2015, což zaručuje dostatečné období na přípravu. Pro české knihovny nabízí Národní knihovna v rámci národní katalogizační politiky webové stránky RDA.⁵ Byl zde vystaven Minimální záznam RDA/MARC 21 pro textové monografické zdroje⁶ a Doporučený záznam RDA/MARC 21 pro textové monografické zdroje.⁷ Byly také zpřístupněny pracovní překlady dodatků MARC 21 s novými poli 264, 336 a 338.⁸ Postupně budou vytvářeny verze minimálních záznamů pro další typy dokumentů, definitivní překlady a interpretace odpovídající národní katalogizační politice. V příloze č. 4 jsou sepsány okruhy problémů, které byly v řešení v rámci národní katalogizační politiky a které nebyly k datu certifikace metodiky schválené.

Pravidla byla již přeložena do čínského, francouzského, německého i španělského jazyka.⁹ S překladem do českého jazyka se nepočítá, což umocňuje nutnost tvorby metodiky. Předpokládá se však znalost základní terminologie, organizace a struktury RDA.

Praktické příklady srovnávající AACR2/R a RDA jsou v metodice pro jednodušší orientaci umístěny pod čarou.

2.2 Organizace a struktura RDA

FRBR a FRAD se plně projevují v RDA, které se dělí do dvou hlavních částí:

Sekce 1-4 popisují atributy každé entity:

Sekce 1. Záznam atributů provedení a jednotky

Sekce 2. Záznam atributů díla a vyjádření

Sekce 3. Záznam atributů osoby, rodiny a korporace

Sekce 4. Záznam atributů pojmu, objektu, události a místa

Sekce 5-10 vysvětlují vztahy mezi entitami:

Sekce 5. Záznam primárních vztahů mezi dílem, vyjádřením, provedením a jednotkou

Sekce 6. Záznam vztahů osob, rodin a korporací, které souvisejí se zdrojem

³ OCLC přijímá nové záznamy dle RDA, staré záznamy dle AACR2 (nebo jiných katalogizačních pravidlech například RAKWB). Některé záznamy jsou hybridní, upravují se zde pole dle RDA. Whitacre, Cynthia a Georgia Fujikawa. View from utilities. RDA: Back to the Basics-an ALCTS Pre-conference; OCLC RDA Policy statement: <http://www.oclc.org/en-US/rda/new-policy.html>; OCLC Bibliographic Formats and Standard Ch. 5; OCLC Authorities: Format and Indexes.

⁴ Identifikace záznamu v RDA: pole 040 obsahuje \$e rda

⁵ <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/rda>

⁶ http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/MinizaznamRDA_schv_opr.pdf

⁷ http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/Doporaznam_RDA_opr.pdf

⁸ <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/dodatky-marc21-pracovni-preklady>

⁹ <http://www.rdatoolkit.org/translation>

Sekce 7. Záznam předmětových vztahů

Sekce 8. Záznam vztahů mezi díly, vyjádřeními, provedeními a jednotkami

Sekce 9. Záznam vztahů mezi osobami, rodinami a korporacemi

Sekce 10. Záznam vztahů mezi pojmy, objekty, událostmi a místy

Přílohy pak obsahují informace o psaní velkých písmen, zkratkách, úvodních mluvnických členech, syntaxi pro popisná data, syntaxi selekčních údajů, doplňky ke jménům osob, šlechtické tituly a hodnosti, data křesťanského kalendáře, označení vztahů mezi entitami, slovník a rejstřík.

2.3 Rešerše a rozbor zdrojů

Stěžejním pramenem pro tuto metodiku byly Funkční požadavky na bibliografické záznamy (FRBR)¹⁰ popisující základní konceptuální model entit, atributů a vztahů, na němž je postavena i nová katalogizační instrukce. Dále to byla samotná katalogizační pravidla RDA, jak v tištěné verzi, tak v on-line podobě. RDA byla vydána v tištěné podobě v roce 2010¹¹, ale od té doby stále probíhají revize. Protože stálé doplňování tištěného textu není efektivní, zveřejňuje společnost ALA pravidla i jejich aktualizace a příklady použití na webových stránkách RDA Toolkit on-line¹², ale přístup je zpoplatněn. Dalším zásadním zdrojem informací o RDA jsou stránky JSC.¹³ Autorky Anne Welsh a Sue Batley vydaly v roce 2012 knihu *Practical cataloguing: AACR, RDA and MARC 21*.¹⁴ Vysvětlují zde základní filozofii katalogů, katalogizačních standardů a FRBRizace. Popisují jednotlivé bibliografické prvky, selekční údaje a změny v katalogizaci dle RDA. Srovnávají AACR a RDA. Popisují MARC, jeho omezení, změny a nová pole. Uvádí mnoho praktických příkladů katalogizace dle AACR a RDA s titulními listy dokumentů. Kniha je doplněna literaturou a rejstříkem. Bohužel o kartografických dokumentech obsahuje minimum informací. V roce 2014 vyšla kniha *Maxwell's Handbook for RDA*. Obsahuje detailní popis pravidel s příklady a speciální přílohu B pro kartografické zdroje.¹⁵

Protože kniha o katalogizaci kartografických dokumentů stále ještě nebyla vydána, byly pro další studium zásadní materiály, školení a pracovní zasedání skupiny ALA pro práci s kartografickými dokumenty MAGIRT (The Map and Geospatial Information Round Table).¹⁶ Její členové aktivně přispívají k rozvoji metodik a nástrojů pro katalogizaci kartografických dokumentů v RDA. Důležitým zdrojem informací jsou i webináře, které ALA pravidelně pořádá jak k základům RDA, tak ke speciálním dokumentům. Zde byly využity především materiály z webináře Paige G. Andrewa RDA

¹⁰ *Funkční požadavky na bibliografické záznamy: závěrečná zpráva*. Praha: Národní knihovna ČR, 2002.

¹¹ *RDA: Resource Description and Access*. Chicago: American Library Association, 2010.

¹² <http://www.rdatoolkit.org/>

¹³ <http://www.rda-jsc.org/rda.html>

¹⁴ Welsh, Anne and Sue Batley. *Practical cataloguing: AACR, RDA and MARC 21*. Chicago: Neal-Schuman, 2012. 217 s.

¹⁵ Maxwell, Robert L. *Maxwell's handbook for RDA: explaining and illustrating RDA: resource description and access using MARC21*. London: Facet Publishing, 2014. x, 900 s.

¹⁶ <http://www.ala.org/magirt/>

and Cartographic Materials: Mapping a New Route.¹⁷ Autor popsal obecné změny v pravidlech, užití nových polí 3XX a předestřel jejich dopad na katalogizaci kartografických dokumentů. Se Susan Moore pak připravil na konferenci v Chicagu nové školení nazvané Maps the RDA way¹⁸, v němž rozvíjel původní prezentaci z roku 2011, ale mnohem detailněji se již věnoval změnám v RDA pro kartografické dokumenty. Popsal nová pole s mnoha příklady a konkrétními cvičeními. Webinář, který následoval zhruba měsíc po prezentaci v Chicagu, odpovídal na otázky účastníků jednak k semináři, ale řešil i speciální otázky jako použití pole 264, katalogizaci fotokopí, použití hranatých závorek a možnosti použití interpunkce ISBD.¹⁹ Další prezentaci, která se podrobně věnovala kartografickým materiálům, přednesly Katherine Rankin a Mary Lynette Larsgaard v roce 2012.²⁰ Představily opět základy RDA, FRBR a změny v nové katalogizaci. Především uváděly mnoho příkladů nových záznamů kartografických dokumentů z Library of Congress. Většinu školení, prezentací a on-line webinářů dosti aktivní skupiny MAGIRT je možné najít na stránkách pro školení a webináře.²¹

Jak již bylo zmíněno, Mary Laarsgard připravuje s Paige Andrewem knihu o RDA a kartografických zdrojích.²² Původně bylo vydání plánováno na rok 2013, ale bylo posunuto až na závěr roku 2014. Kniha má především obsahovat rozdíly mezi RDA a AACR2. Dalším zásadním zdrojem pro katalogizaci kartografických materiálů v RDA je metodika, kterou připravuje Tammy Wong z Library of Congress. Tyto dokumenty by mohly být velmi podstatné při aplikaci pravidel v mapových sbírkách a speciálních knihovnách.

2.4 FRBR

Teoretická struktura RDA vychází z konceptuálních modelů FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records, 1998, 2001) a FRAD (Functional Requirements for Authority Data, 2009). Oba modely byly rozvíjeny na základě mezinárodní podpory a shody pod záštitou IFLA (International Federation of Library Associations).²³ Modely vycházejí ze vztahů entit a analyzují bibliografická a autoritní data z hlediska uživatele, tedy podle jejich využití. Zatímco pravidla AACR2 byla uspořádána podle typů dokumentů, RDA jimi jdou napříč. Vycházejí ze zásad FRBR a FRAD a byla vytvořena podle toho, zda je katalogizováno: dílo (work), vyjádření (expression), provedení (manifestation) nebo

¹⁷ Andrew, Paige. *RDA and cartographic materials: mapping a new route*. RDA Webinar. ALA, 2011. <http://www.ala.org/alcts/confevents/upcoming/webinar/cat/092811>

¹⁸ Andrew, Paige and Susan Moore. Maps the RDA way. MAGIRT, 2013. Chicago. http://lgdata.s3-website-us-east-1.amazonaws.com/docs/3001/802199/MAGIRT_2013_Program_Presentation_Slides.pdf

¹⁹ Andrew, Paige. *RDA and Cartographic Materials: Mapping A New Route, an ALCTS Webinar. Questions & Answers Log*. RDA Webinar. ALA, 2011

²⁰ Rankin, Katherine and Mary Lynette Larsgaard. RDA for cartographic resources. Hawaii: WAML, 2012. The Western Association of Map Libraries. <http://www.waml.org/wamltools/RDAWAMLHawaii.pdf>

²¹ <http://magirt.ala.libguides.com/trainingsandpresentations>

²² Andrew, Paige G. And Mary Laarsgard. *RDA and Cartographic Resources*, Chicago: ALA Editions, 2014. ISBN 978-0-8389-1131-0.

²³ Oliver, Chris. Understanding RDA: A Guide to some basic concepts. S. 6.

jednotka (item). FRBR byly poprvé publikovány v roce 1998.²⁴ Zabývají se intelektuálním pojetím díla, pojetím knihy a vztahy ke kopiím díla, které vlastní jednotlivé knihovny.²⁵ Základem katalogů se mají stát vztahy. Katalogizátor nemá pouze popsat dílo, které má v ruce, ale především zaznamenat jeho vztahy v celém bibliografickém universu. Má za úkol nejen zapsat autora a vydání, ale i všechny další údaje, které by mohly být užitečné pro koncového uživatele.²⁶ FRBR se tak vrací k samým základům, podobně jako to udělal Ch. A. Cutter, tj. nalézt knihu, ukázat fondy knihovny, pomoci s výběrem.²⁷ S rozvojem nových technologií můžeme také využít nových možností vyhledávání.²⁸ Uživatelé totiž zdaleka již nevyhledávají pouze knihy a časopisy, ale i informace umístěné méně „fyzicky“, méně uchopitelně, například počítačové programy, a proto je může zajímat například informace o jejich dostupnosti nebo omezení přístupu. Pozorujeme také nárůst elektronických knih a časopisů. Konečně jsou zde i problémy s digitalizovanými zdroji, pokud jsou například popsány dříve než jejich analogová předloha. Uživatelé ale pochopitelně zajímá především obsah díla, ne jeho forma.²⁹ V katalogu mohou obě formy vypadat stejně. FRBR potvrzuje, že každý objekt má obsah a formu a různé verze často mají komplexní vztahy.³⁰

Základní funkční požadavky na bibliografické záznamy jsou tedy definovány především ve vztahu k uživatelským potřebám. Uživatel chce: 1. najít entitu (rešerše), 2. určit entitu (pertinence), 3. vybrat entitu (vyhledání), 4. získat přístup (získat full text on-line nebo vypůjčit si dokument).

Základní požadavky u modelu FRAD jsou podobné: 1. najít entitu, 2. určit entitu, 3. objasnit souvislosti, 4. autorizovat (rozumět).³¹

2.4.1 Základní prvky modelu: entity, atributy a vztahy

Bibliografické entity se člení do tří skupin:

1. výtvoři intelektuální nebo umělecké činnosti:³² dílo (Work), tj. abstraktní entita, intelektuální nebo umělecký výtvor; vyjádření (Expression), tj. intelektuální nebo umělecká realizace díla ve formě zápisu apod. (novým vyjádřením může být například revize, překlad...); provedení (Manifestation), tj. fyzická podoba vyjádření díla (například jedno určité vydání mapy, atd.); jednotka (Item), tj. jednotlivý exemplář provedení,³³

²⁴ V roce 2001 vyšla v českém překladu L. Celbové jako *Funkční požadavky na bibliografické záznamy*.

²⁵ Wels, Anne and Sue Batley. *Practical cataloguing*. AACR, RDA and MARC 21. Chicago: Neal-Schuman, 2012. S. 7.

²⁶ Tamtéž s. 8.

²⁷ Drobíková, Barbora. *Problém funkcí katalogu*. Praha 2011. S. 23.

²⁸ Wels, Anne and Sue Batley. *Practical cataloguing*. AACR, RDA and MARC 21. Chicago: Neal-Schuman, 2012. S. 8.

²⁹ Uhlíř, Zdeněk. K významu a souvislostem přípravy dat pro digitalizaci rukopisů. *Národní knihovna: knihovnická revue*. 1999, č. 3, s. 117–129. ISSN 1214-0678. Dostupný též z WWW: <http://full.nkp.cz/nkkp/NKKR9903/9903117.html>

³⁰ Tamtéž s. 10.

³¹ Oliver, Chris. *Understanding RDA: a Guide to some basic concepts*. S. 7.

³² používá se i zkratka WEMI pro všechny čtyři entity

³³ Lichtenbergová, Edita, Balíková, Marie, Benešová, Ludmila, Přibyllová, Jarmila a Jaroslava Svobodová. *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21: tištěné a elektronické monografie: katalogizace na úrovni*

2. entity odpovědné za intelektuální a umělecký obsah, za výrobu, distribuci nebo správu: osoba (person), korporace (corporate body),
3. doplňkové entity jako předměty intelektuální nebo umělecké činnosti: pojem (concept), objekt (object), událost³⁴ (event), místo (place).³⁵

Vztahy v modelu entita-vztah znázorňují spojení mezi dvěma entitami a slouží uživateli jako navigační pomůcka v univerzu bibliografických katalogů a databází.

Primární vztahy v první skupině jsou opět tři:

- a. dílo je realizováno jako (vztah mezi dílem a vyjádřením)
- b. vyjádření, které je specifikováno (vztah mezi vyjádřením díla a provedením),
- c. v provedení, jenž je zhmotněno příkladem jednotky (vztah mezi provedením a jednotkou, která představuje exemplář daného vyjádření).³⁶

2.4.2 Entity druhé a třetí skupiny

Odpovědnost za intelektuální a umělecký obsah, fyzickou výrobu, rozšiřování nebo správu entit první skupiny vyjadřují entity druhé skupiny. Jde o osoby (tvůrce, kartografy, editory, atd.), rodiny (vlastníků, vypravěčů, atd.) a korporace (vydavatelé, nakladatelé, atd.). Mohou být ale i předmětem díla.

Vztahy odpovědnosti se vážou k první skupině, tj. dílu, které vytvářejí osoby, rodiny a korporace, k vyjádření, jež realizují, k provedení, které vyrábí, a konečně k jednotce, kterou vlastní.

Předměty děl jsou vyjádřeny ve třetí skupině jako pojem, objekt, událost, místo. Pojem je abstraktní myšlenka, kterou označujeme jako předmět díla, například hydrologie. Dílo může mít více pojmů jako předmět. Objekt je hmotný předmět díla, například teodolit nebo Petřínská rozhledna. Událost jako předmět díla představují historické události (např. bitvu u Slavkova), epochy (např. dobu baroka) a časové období (např. devatenácté století). Místo vyjadřuje předmět díla zemský nebo mimozemský, historický i současný, dále geografické znaky a geopolitické jurisdikce. Například: Sněžka (hora), Vltava (řeka), Domašov nad Bystřicí (oblast).³⁷

Tab. 1 Bibliografický záznam ve formátu MARC a FRBR pro kartografické dokumenty (podle S. Millera).³⁸

minimálního záznamu. Praha: NK, 2014 [online]. Praha: NK, 2014 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-zaznamu>

³⁴ Někdy bývá překládáno jako akce

³⁵ *Funkční požadavky na bibliografické záznamy: závěrečná zpráva*. Praha: Národní knihovna ČR, 2002. ISBN 80-7050-400-5.

³⁶ IFLA. FRBR.; Wels, Anne and Sue Batley. Practical cataloguing. AACR, RDA and MARC 21. Chicago: Neal-Schuman, 2012. S. 10.; Karászová, Lenka. *Vývoj katalogizačních pravidel "Resource Description and Access"* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. 90 s. Diplomová práce. Vedoucí práce Barbora Drobíková.

³⁷ Oliver, Chris. Understanding RDA: a guide to some basic concepts. In: RDA: Back to the basics. S. 9.

³⁸ Rankin, Kate and Mary Lynette Larsgaard. *RDA for cartographic resources* S. 24.

•1XX/240	= dílo, vyjádření
•245-260, 490	= provedení
•255 \$a	= vyjádření, \$b = dílo, \$c = dílo ³⁹
•300	= vyjádření, provedení
•další 33X	= dílo, vyjádření, provedení
•5XX	= dílo, vyjádření, provedení
•700-730	= dílo, vyjádření
•760-787	= dílo, vyjádření, provedení
•8XX	= dílo, vyjádření a provedení

Atributy

Atributy slouží uživatelům pro vyhledání určité entity a jsou obsaženy buď v entitě, nebo je možné je získat zvnějšku. Například u entity díla zaznamenáme název, formu, souřadnice, ekvinokcium ad. U entity vyjádření uvádíme formu vyjádření, jazyk, měřítko, kartografické zobrazení, znázorňovací techniku, interpretaci reliéfu, geodetická, souřadnicová a vertikální měření ad. Entita provedení má mezi atributy například název, údaje o odpovědnosti, údaje o edici, místo vydání, formu nosiče ad. Atributy jednotky jsou identifikátor jednotky (čárový kód), původ jednotky, stav jednotky, omezení přístupu k jednotce ad.⁴⁰

Atributy pro druhou skupinu jsou u osoby například jméno, data, titul a jiné označení osoby. Pro korporaci to může být místo, datum, číslo, historie korporace. U rodiny mohou být atributy typ, datum, místo spojené s rodinou, historie apod.⁴¹

Vztahy

Základní vztahy se odehrávají mezi základními entitami: dílem, vyjádřením, provedením a jednotkou.

Tři jiné hlavní vztahy probíhají:

1. mezi osobou, rodinou nebo korporací a zdrojem,
2. mezi jedním zdrojem a jiným zdrojem,
3. mezi osobou, rodinou nebo korporací a jinou osobou, rodinou nebo korporací.

Tab. č. 2 Příklad primárních vztahů pro kopii mapy Československa vydávané pro mírovou konferenci.

dílo (W)	vyjádření (E)	provedení (M)	jednotka (I)
F. Machát:	1:2 500 000 (Originální mapa)	Praha, [191?]	ABA001

³⁹ Měřítko je aspektem vyjádření, protože kartografické zobrazení a souřadnice jsou aspektem díla. Například dvě kopie stejné mapy v různých měřítkách stále vyjadřují stejnou mapu. Zobrazují-li dvě mapy stejnou oblast, ale mají různé kartografické zobrazení nebo souřadnice, jsou to různá díla. Moore, Susan. E-mailová odpověď na dotaz autorky. 2013.

⁴⁰ IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report. München: K.G. Saur, 1998. <http://archive.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>

⁴¹ Oliver, Chris. Understanding RDA. S. 11.

<i>Stát československý</i>			
	Den Tjeckoslovakiska Republiken. Švédský překlad.	Praha, [mezi 1918 a 1935?]	ABD065
	Den Tjeckoslovakiska Republiken. Švédský překlad.	Praha, [mezi 1919 a 1920?]	ABD065
	Respublika Čechoslovackaja. Ruský překlad, jako přívazek k Mírové smlouvě, 1919.	Praha, [mezi 1919 a 1920?]	ABD065
	Respublika Čechoslovackaja. Ruský překlad.	Praha, [mezi 1918 a 1935?]	ABD065
	Repubblica Cecoslovacca. Italský překlad, jako přívazek k Mírové smlouvě, 1919.	Praha, [mezi 1919 a 1920?]	ABD065
	Československá republika.	Praha, [mezi 1930 a 1935?]	ABD065 ABA001

FRAD

Entity spojené se zdrojem odrážejí atributy a vztahy spojené s osobou, rodinou, korporací a místem tak, jak byly definovány ve funkčních požadavcích na autoritní data FRAD.⁴² Základem této snahy jsou dva hlavní zájmy informačního odvětví: identifikovat osobu nebo lidi, kteří jsou odpovědní za vytvoření publikace, a rozlišení osob se stejným jménem.⁴³ V třetí a deváté kapitole RDA jsou tyto atributy a vztahy důkladně probírány.

2.5 Zásadní změny oproti AACR2

RDA pracují s novou terminologií pro záhlaví (access point), údaje o odpovědnosti (creator-tvůrce⁴⁴), fyzickou odpovědnost, tj. médium pro ukládání informací (carrier). Termín dokument byl nahrazen výrazem zdroj.⁴⁵ Vstupní prvky (core elements) jsou popsány v kapitole 0.6 a na stránkách Library of Congress.⁴⁶ Zkratka GMD (general material designation) označuje změny v obecném označení druhu

⁴² ALA. RDA Toolkit. *D.2. Mapping of MARC 21 bibliographic to RDD*. 2013.

<http://www.rda-jsc.org/docs/5rda-rdafradmappingrev.pdf>

⁴³ Wels, Anne and Sue Batley. *Practical cataloguing. AACR, RDA and MARC 21*. Chicago: Neal-Schuman, 2012. S. 12.

⁴⁴ Lichtenbergová, Edita, Balíková, Marie, Benešová, Ludmila, Příbylová, Jarmila a Jaroslava Svobodová. *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21: tištěné a elektronické monografie: katalogizace na úrovni minimálního záznamu*. Praha: NK, 2014 [online]. Praha: NK, 2014 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-zaznamu>

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Library of Congress. RDA Core elements. http://www.loc.gov/aba/rda/pdf/core_elements.pdf

dokumentu, místo něhož byla vytvořena trojice oddělených prvků: typ média (media), nosiče (carrier) a obsahu (content). Ty mohou zdroj komplexněji popsat a odpadá tím nutnost výběru u zdrojů majících vlastnosti více druhů (např. kartografický zdroj může být zároveň rukopisem nebo elektronickým zdrojem). Místo unifikovaného názvu se užívá termín preferovaný název pro dílo (preferred title for the work).⁴⁷ Místo hlavního a vedlejšího záhlaví se užívá preferovaný název a autorizovaný vstupní prvek pro tvůrce (access point for creator). Odkazy typu viz nahrazuje variantní vstupní prvek (variant access point), viz též autorizovaný vstupní prvek (authorized access point) pro související entity.⁴⁸

Pravidla umožňují značnou volnost výkladu a použití. Instrukce tak podporují svobodné rozhodnutí katalogizátora opírající se o praktické zkušenost s uživatelskými dotazy. Aplikace pak závisí na rozhodnutí katalogizátora, instituce nebo národní katalogizační politiky.⁴⁹ Pro americké knihovny byla vytvořena v Library of Congress platforma LC-PCC PSs (Library of Congress-Program for Cooperative Cataloging Policy Statements), katalogizační politika Kongresové knihovny, kde jsou zveřejňovány národní interpretace, opravy, doplňky, změny a stanoviska národní knihovny pro katalogizaci dle RDA.⁵⁰

RDA by měla uživateli usnadnit identifikaci dokumentů odstraněním nesrozumitelných a skrytých informací. Zásadní změny v záznamech se týkají pravidla tří autorů, zkratk, čísel, chyb a nepřesností, hranatých závorek. Nová jsou pole 264⁵¹ pro nakladatelské údaje, dále pole pro nosič 33X. Rozdílné jsou i vztahy tvůrců a interpunkce. Hlavní heslo, které se rází pro novou katalogizaci, je: „Vezmi, co vidíš.“⁵²

V RDA se ruší zkratky doposud běžně používané v katalogizační praxi. Jde o zkratky používané u autorit (zemř., nar., ca), v poli vydání (vyd., rev. atd.), v poli matematické údaje (ca), v poli fyzických údajů (s., sv., barev., čb.), v poli edic (vol., Bd., sv., č.) nebo v poli poznámek. Příloha B přináší seznam rozepsaných zkratk a uvádí možnosti jejich užití. Symbol cm je dále používán, protože metrické symboly nejsou zkratky. V údajích o měřítku se může uvádět slovní měřítko pomocí těchto symbolů (7.25.5.3).

Interpunkce je volitelná v tom smyslu, že RDA nejsou přímo vázána na konkrétní interpunkční pravidla. Souvisí to s myšlenkou flexibility a rozšiřitelnosti tak, aby RDA mohla snadno proniknout do metadatových formátů. Lpění na interpunkčních pravidlech brzdí konverzi jednotlivých metadatových formátů. Je ale stále možné používat ISBD (International Standard Bibliographic Description), resp. pro kartografické dokumenty ve verzi (CM). Hovoří se ale také o možné změně

⁴⁷ RDA Toolkit: D.2. Mapping of MARC 21 Bibliographic to RDA.

⁴⁸ Kuhagen, Judith A. RDA Essential. http://www.rda-jsc.org/docs/10_11_30_LCReferencestaffbriefingrev2011.ppt.

⁴⁹ Oliver, Chris. *RDA: Highlights of Descriptive Changes*. In: RDA: Back to the Basics-an ALCTS Pre-conference. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: ALA, 2013.

⁵⁰ Jsou dostupné prostřednictvím odkazů v RDA Toolkit a také ve formě aktualizovaných pdf souborů na adrese: http://www.loc.gov/aba/rda/lcps_access.html.

⁵¹ <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bd264.html>

⁵² „Take what you see“ Andrew, Paige. S. 2.; Kuhagen, Judith A. RDA Essentials. S. 43.

formátu MARC21, což by mohlo přinést i posun v interpunkci.⁵³ Záznam syntaxe pro popisné údaje v RDA obsahuje příloha D.

V Česku pracovní skupina pro jmenné zpracování NK již schválila zápis interpunkce ISBD vyjma tečky na konci pole (tj. tak, jak se zapisovalo doposud).⁵⁴

2.6 Kartografické zdroje v RDA

Drtivá většina pokynů RDA, týkajících se popisných prvků pro kartografické zdroje, se nachází v kapitolách 1, 2, 3, 6 a 7.⁵⁵ Povinné prvky pro kartografické materiály jsou měřítko, souřadnice, typ nosiče, rozsah kartografického zdroje, rozměry mapy. Volitelné je kartografické zobrazení.

2.6.1 Slovník základních kartografických termínů podle RDA⁵⁶

Oproti běžným typům dokumentů se u kartografických zdrojů vyskytuje ještě jiné údaje. Zpravidla je to měřítko, kartografické zobrazení a souřadnice mapy. Zdroje se liší i v oblasti fyzického popisu.

RDA používají sice termín **kartografický zdroj**, ale samostatně ho ve slovníku termínů nedefinují.⁵⁷ Je zde definován termín **kartografický obsah** (cartographic content) jako obsah, který znázorňuje celek nebo část Země, jakéhokoli kosmického tělesa nebo imaginární plochy v jakémkoliv měřítku.

Slovník kartografických zdrojů podle RDA⁵⁸

Atlas: jednotka rozsahu kartografického zdroje, což je soubor map nebo jiného kartografického obsahu s popisným textem či bez něho.

Diagram: jednotka rozsahu kartografického zdroje, což je grafické vyjádření číselných dat, průběhu nebo výsledků jevů či dějů. Termín je také někdy aplikován na výrazně zjednodušené mapy či schémata.

Glóbus: jednotka rozsahu kartografického zdroje, což je zobrazení Země nebo jiného nebeského tělesa (skutečného či imaginárního) na povrchu koule.

Mapa: jednotka rozsahu kartografického zdroje, která je obvykle vytvořena jako abstraktní dvourozměrná reprezentace povrchu Země či nebeského tělesa v nějakém měřítku, znázorňující krajinné prvky či jevy.

⁵³ Andrew, Paige. *RDA and Cartographic Materials: Mapping A New Route, an ALCTS Webinar. Questions & Answers Log*. RDA Webinar. ALA, 2011. Dostupný z:

http://alcts.ala.org/ce/0928_2011_RDA_and_Cartographic_Materials_QA.doc

⁵⁴ Národní knihovna. Zápis z Pracovní skupiny pro jmenné zpracování dne 25. 6. 2014. Praha: NK, 2014.

Dostupný z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/zapisy-z-jednani/zapis-z-pracovni-skupiny-pro-jmenne-zpracovani-dne-25.6.2014>

⁵⁵ Andrew, Paige. *RDA and Cartographic Materials: Mapping A New Route, an ALCTS Webinar. Questions & Answers Log*. RDA Webinar. ALA, 2011. Dostupný z:

http://alcts.ala.org/ce/0928_2011_RDA_and_Cartographic_Materials_QA.doc

⁵⁶ ALA. RDA Toolkit. Glossary.

⁵⁷ AACR2 charakterizovaly kartografické dokumenty jako dokumenty, které znázorňují celek nebo část zemského povrchu, či kosmického tělesa v jakémkoliv měřítku. Jsou to dvojrozměrné a trojrozměrné mapy a plány (včetně map imaginárních ploch); letecké, navigační a hvězdné mapy; atlasy; glóby; blokdiagramy; mapové sekce; letecké snímky ke kartografickým účelům, pohledové mapy atd.

⁵⁸ Jednotlivé termíny jsou pracovním překladem autorky.

Mapové edice: několik souvisejících, ale fyzicky oddělených a bibliograficky různých kartografických jednotek určených k vytvoření jednotné skupiny. K bibliografickému zpracování je skupina společně určena jakýmkoliv běžně se vyskytujícím sjednocujícím znakem nebo kombinací znaků včetně obecného označení (např. společný název, číslo, nebo kombinace obojího); identifikačním systémem mapových listů (včetně postupných nebo chronologických číselných systémů); měřítkem; vydavatelem; kartografickými vlastnostmi; jednotným formátem apod.

Mapová sekce: samostatně vydaná část zdroje, obvykle zobrazující určitou věcnou kategorii v rámci širšího zdroje, identifikovaná označením, kterým může být téma nebo abecední či číselné označení nebo jejich kombinace.

Model: jednotka rozsahu kartografického zdroje, kterou je trojrozměrné zobrazení celé Země (popř. její části) nebo jiného nebeského tělesa (skutečného či imaginárního) v libovolném měřítku.

Pohledová mapa: jednotka rozsahu kartografického zdroje, což je perspektivní zobrazení krajiny, ve kterém je detail zobrazen jakoby promítnutím na šikmou rovinu (např. pohled z ptačí perspektivy, panorama, panoramatický nákres, pohled z žabí perspektivy).

Profil: jednotka rozsahu kartografického zdroje, což je průsečnice vertikální roviny, popř. obecné plochy, s povrchem Země či trojrozměrným modelem znázorňujícím spojitě jevy (např. dešťové srážky), v určitém měřítku.

Řez: jednotka rozsahu kartografického zdroje, což je měřítkové znázornění vertikálního povrchu (většinou roviny) zobrazující jak profil tam, kde protíná povrch nebeského tělesa nebo nějakého konceptuálního modelu, tak podložní struktury podél roviny průniku (např. geologický řez).

Snímek dálkového průzkumu Země: jednotka rozsahu kartografického zdroje, což je obrazový výstup jakéhokoli přístroje určeného k dálkovému průzkumu, který měří odražené a/nebo vyzařované elektromagnetické záření od povrchu, a také odražené podvodní zvukové vlny pořízené sonarem.

2.6.2 Údaje o názvu a odpovědnosti (pole 245, 246)

Údaje o názvu se katalogizují podle pravidla 2.3. Hlavní název je hlavní název zdroje. Nezahrnuje souběžný název, další názvové údaje ani jiné paralelní názvové informace. Údaje o odpovědnosti podle instrukce 2.4.2 jsou údaje spojené s hlavním názvem, které se vztahují k identifikaci nebo funkci jakýchkoliv osob, rodin a korporací odpovědných za vytvoření, spolupráci nebo realizaci intelektuálního nebo uměleckého obsahu zdroje.

Hranaté závorky lze použít pouze pro údaje převzaté z jiného zdroje. Také umělý název dokumentu vytvořený katalogizátorem může být v hranatých závorkách. Ten se vytváří v jazyce dokumentu v případě, že dokument hlavní název postrádá a není možné ho dohledat v jiném zdroji.

Variantní formu názvu popisuje pravidlo 2.3.6. Nepřesnosti, tiskařské a jiné chyby se zapíší tak, jak jsou uvedeny v prameni bez poznámky [sic] nebo [i.e], do pole 246 (popřípadě do pole poznámek⁵⁹) se uveďte správný název (2.3.1.4.).

Příklad chybného názvu mapy o válce rusko-japonské:

Zdroj = Dějiště války rusko-žaponské⁶⁰

RDA = Dějiště války rusko-žaponské

245 10 \$a Dějiště války rusko-žaponské

246 1 \$i Opravený název: \$a Dějiště války rusko-japonské⁶¹

Do variantního názvu se uvede i dokument, z něhož kartografický dokument pochází (pokud je to známo).

Příklad:

24510 \$a Panorama vom Hühnerspiel bei Gossensass 2746 m. \$n Blatt I, II : \$b Radius 38,3 cm / \$c aufgenommen, bestimmt u. gezeichnet v. F. Gatt

2463 \$i Pochází z: \$a Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenverein

Obecné označení druhu dokumentu, které se uvádělo v hranatých závorkách jako [kartografický dokument] v podpoli \$h se již nepoužívá a bylo nahrazeno poli 3XX (viz dále).

Údaje o odpovědnosti a tři autoři

Údaje o odpovědnosti se zapisují tak, jak jsou uvedeny v prameni popisu. Je možné vynechat některé údaje, pokud se tím neztratí důležitá informace. Situaci s přepisem titulů, hodnotí a afiliací řeší RDA nově (2.4.1.4.).⁶² Je možné uvádět i tituly i afiliaci autorů nebo je možné vynechat je. Volitelnost těchto údajů byla již vyřešena v rámci národní katalogizační politiky. V údajích o odpovědnosti se tak vynechávají tituly, oslovení, afilace, kvalifikace a podobné výrazy a zapisují se pouze jména nebo názvy korporací. Zápis se tedy nezměnil, tituly a hodnoty se nebudou přepisovat přesně podle zdroje.⁶³ Platí povinnost pro všechny typy odpovědnosti vytvořit selekční údaje v polích 1XX a 7XX.

⁵⁹ Užití pole poznámky záleží na tom, zda náš knihovnický systém umožní pomocí indikátoru 1 generovat poznámku. Pokud to neumožňuje, bude použitý indikátor 3 a pole 500: 246 3 \$i Opravený název: Dějiště války rusko-japonské a v poli 500 \$a Opravený název: Dějiště války rusko-japonské. Moore, Susan. E-mailová korespondence. 2013.

⁶⁰ AACR2 = Dějiště války rusko-žaponské [sic] nebo Dějiště války rusko-žaponské [i.e. japonské]

⁶¹ Příklad podle Olivier, Chris. Understanding RDA. S. 48.

⁶² V AACR2 se vynechávaly vědecké tituly, oslovení, vojenské hodnosti apod.

⁶³ Národní knihovna. Zápis z Pracovní skupiny pro jmenové zpracování dne 25. 6. 2014. Praha: NK, 2014. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/zapisy-z-jednani/zapis-z-pracovni-skupiny-pro-jmenne-zpracovani-dne-25.6.2014>

Pravidla RDA vyžadují jako povinný údaj slovní vyjádření autorské role (ve formátu MARC 21 je to podpole \$e v polích 100 a 700). Kódovaná forma údaje (podpole \$4) je nepovinná. Neuvádí se tedy již kódy pro typ autorství, ale odpovědnost se rozepisuje.

Příklad:

1001 \$a jméno \$d datace, \$e kartograf

Hlavní instrukce (2.4.1.5.) již dovoluje zapsat více než tři hlavní autory nebo je možné zapsat prvního a do hranatých závorek zapsat počet dalších autorů. Volitelný postup byl sjednocen v rámci národní katalogizační politiky. Vycházelo se z faktu, že většina zahraničních knihoven, používajících pravidla RDA, přistoupila k možnosti zapsat všechny autory z hlavního pramene popisu, ale obvykle je nedohledávají dál v dokumentu (obálka, tiráž, obsah, text atd.). Údaje o odpovědnosti budou tedy přejímány podle hlavního pramene popisu.⁶⁴

Příklad pro mapu:⁶⁵

RDA = Europa / bearbeitet nach F. de Beaumont, Berghaus, Bory St. Vincent, Boué, Brongniart, v. Buch, Buckland, Charpentier, Dechen, Eichwald, Ferd. Müller, Geenough, Grimm, Griesenbach, Hiesinger, v. Holf, Hoffmann, v. Humboldt, Klöden, König, Koch, v. Leonhard, v. Lilienstern, Mendelssohn, Merleker, Ober-Müller, Pusch, Reichard, Ritter, Roch, de Rougemont, Stieler, M. Wagner, Zeune u. a.

Pro stanovení důležitosti pramene popisu pro údaje o odpovědnosti pro atlasy by pak mohl být stanoven analogický postup jako pro minimální záznam monografií.⁶⁶

1. jsou-li autoři (přímí i nepřímí) uvedeni na titulní stránce, zapíšeme je všechny jak do pole 245, tak do polí 100/700 jako selekční údaje (*bez ohledu na počet uvedených autorů je vždy první z nich uveden v hlavním záhlaví*),
2. jsou-li na titulní stránce uvedeni pouze nepřímí autoři (např. editor), zapíšeme je do 245 a 700 a přímé autory již nedohledáváme,
3. není-li na titulní stránce uveden žádný údaj o odpovědnosti, dohledáváme přímé (hlavní) autory v dalších pramenech popisu v tomto pořadí: obálka knihy, hlavička, rub titulní stránky, tiráž; pokud v některém prameni údaje najdeme, nehledáme již v dalším v pořadí (tj. údaj o autorech není na titulním listu, není v hlavičce, je na rubu titulního listu, už nehledáme další údaje v tiráži); zapíšeme je do polí 245 a 100/700.

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Dříve podle AACR2 = Europa [kartografický dokument] / bearbeiten nach F. de Beaumont ... [et al.]

⁶⁶ Národní knihovna. Zápis z Pracovní skupiny pro jmenné zpracování dne 25. 6. 2014. Praha: NK, 2014. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/zapisy-z-jednani/zapis-z-pracovni-skupiny-pro-jmenne-zpracovani-dne-25.6.2014>

V RDA neexistuje omezení pro maximální počet autorů (6.27.1.3.). Je možné uvést všechny bez ohledu na jejich počet. Jestliže je více osob, rodin nebo korporací stejně odpovědných za vytvoření díla, vytváří se selekční údaje (the authorized access point) v tomto pořadí:

- a. selekční údaj osoby, rodiny nebo korporace
- b. preferovaný název díla.

RDA popis rodin rozšiřuje o typ rodiny jako základního prvku (rodina, klan, dynastie, královský rod, panovnický rod) s datem, místem nebo významným členem rodiny (10).⁶⁷

2.6.3 Údaje o vydání (pole 250)

Údaje o vydání se zapisují tak, jak jsou uvedeny v prameni popisu, tj. nezkracují se povinně, ale ani se povinně nerozepisují zkratky (2.5).

Příklady:

Zdroj = Třetí revidované vydání
RDA = Třetí revidované vydání⁶⁸

Zdroj = 2. erw. Aufl.
RDA = 2. erw. Aufl.

2.6.4 Matematické údaje (pole 255)

Změny v užívání zkratk a hranatých závorek se týkají i kartografických zdrojů. Pokyny pro pole 255 matematické údaje (podpole \$a, \$b, \$c) se nacházejí v kapitole 7, neboť patří mezi entity vyjádření vztahu k obsahu zdroje. Pole se vyplňuje v jazyce katalogizační agentury. Níže uvedená pravidla se vztahují na hlavní mapy. Doplnkové mapy mohou být popsány v poli poznámek k obsahu 505.

Měřítko mapy (255 \$a)

Udává poměr zmenšení nezkreslené délky v mapě k odpovídající délce ve skutečnosti; je označováno 1:M.⁶⁹ Měřítko může být **číselné** (1:10 000, tzn. 1 cm na mapě = 10 000 cm ve skutečnosti) nebo **grafické** (úsečka je rozdělena na dílky, jejichž délky na mapě odpovídají číselně vyjádřeným skutečným délkám) nebo **slovní** (7,7 cm = 500 m).

⁶⁷ Zatímco v AACR2 bylo uváděno pouze jméno rodu

⁶⁸ Podle AACR2 bylo vždy zkráceno = 3. rev. vyd.

⁶⁹ ČSN 730401 *Názvosloví v geodézii a kartografii*. Praha: Český normalizační institut, 1989. 111 s.

Obr. č. 1 Ukázka číselného měřítka z mapy Zwei Wirtschafts- und Industriekarten der Čechoslovakischen Republik. Měřítka 1:1 500 000. Prag: Staatliche Verlagsanstalt, 1932. (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka.)

Obr. č. 2 Ukázka kombinovaných měřítek slovního, číselného a grafického z mapy [Mapový list]. Sekce 4456/3 / Vojenský zeměpisný ústav; Militärgeographisches Institut. 3. vydání, reambulováno v roce 1933. Měřítka 1:25 000. [Praha]: [Vojenský zeměpisný ústav], 1937. (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka.)

Obr. č. 3 a 4 Ukázka grafických měřítek z map: Mapa okolí Tábora. Vypracoval J. Hemmr. Měřítka 1:76 000. 6,6 cm = 5 km. Tábor: Václav Kraus, [mezi 1900 a 1920?] a Plán města Chrudimě: stav z r. 1930. Kreslil Ant. Kumpán. Měřítka 1:6 400. 4,7 cm = 300 m. V Chrudimi: Karel Kohoutek, 1930. (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka.)

Měřítka v bibliografickém záznamu patří mezi povinné údaje, a proto je vždy uváděno či přepočteno, je-li v jakékoliv podobě (číselné, slovní nebo grafické) uvedeno v dokumentu. Údaj o měřítku se vypočítá z grafického měřítka, zeměpisné sítě (tj. z 1° zeměpisné šířky, který odpovídá průměrně 111 kilometrům⁷⁰), z kilometrové sítě nebo porovnáním s mapou se známým měřítkem.

K výpočtu se používají převodní tabulky jednotek⁷¹ a zejména slovníky pro přepočet jednotek.⁷² Je třeba vždy zjistit, jaký je převodní vztah mezi uvedenou jednotkou a cm.

Příklad:

na grafickém měřítku je slovně uvedeno: 5 cm = 10 německých mil.

1 německá míle = cca 7 400 m. Znásobí se podle měřítka na mapě.

5 cm = 74 000 m. Metry se převedou na cm = 7 400 000 cm.

1 cm = 7 400 000 : 5 = 1 480 000. Vypočtené měřítko je tedy 1:1 480 000.

Při zjišťování měřítka u glóbů postupujeme analogicky, nebo je možné použít převodní vztah 4 000 000 000 : obvod glóbu.

Měřítka (RDA 7.25) je užíváno obdobně jako v kapitole 3 v pravidlech AACR2 s několika málo výjimkami. Může být získáno z jakéhokoliv zdroje a jakkoliv (7.25.1.2), proto se již neuvádí v hranatých závorkách. Pokud tedy není měřítko uvedeno v primárním dokumentu a získává se z externích zdrojů, výpočtem z grafického měřítka nebo pomocí nástroje přirozeného ukazatele měřítka⁷³, nebude uvedeno v hranatých závorkách.

Obr. č. 5 Nástroj přirozený ukazatel měřítka (Zdroj Mapová sbírka PřF UK v Praze).

⁷⁰ IFLA. 1997. ISBD(CM): mezinárodní standardní bibliografický popis pro kartografické dokumenty. Praha: Národní knihovna ČR, 1997. S. 25

⁷¹ <http://www.jednotky.cz>

⁷² Hofmann, Gustav. *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 1984. 100 s.; Chvojka, Miloš a Jiří Skála. *Malý slovník jednotek měření*. Praha: Mladá fronta, 1982, 278 s.

⁷³ Většina amerických mapových sbírek používá pro katalogizaci nástroj Natural Scale Indicator. Pokud mapy obsahují grafické měřítko nebo kartografickou síť, mohou měřítko pomocí tohoto měřítka odvodit. Instruktažní video od Susan Moore je dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=vSus_5bt440

Měřítka v jakékoliv podobě (číselné, grafické, slovní) bude vždy vyjádřeno jako slovo *Měřítka* a zlomek 1:měřítkové číslo M. U dvojtečky nejsou oboustranné mezery.⁷⁴ Ačkoliv to není v RDA výslovně uvedeno, v knihovnách bude i nadále uvozovat podpole \$a slovo *Měřítka*, i když není na mapě uvedeno, s výjimkou případu, kdy je na mapě výslovně uvedeno, že mapa nebyla nakreslena v měřítku. V tomto případě se uvede fráze ***Měřítka nezakresleno*** (RDA 7.25.1.3).⁷⁵ Podle RDA je možné uvádět **všechna měřítka** hlavních map uvedených v dokumentu.⁷⁶ Každé měřítko se pak запиše zvlášť. Volitelnost údajů s více měřítky bude řešena v rámci národní katalogizační politiky. Jestliže u více map v jednom dokumentu není známé měřítko, запиšeme ***Měřítka různá*** (RDA 7.25.1.4). Tento případ se týká většinou **atlasů**.

Další možnost uvedení více měřítka je v případě map s malými měřítky. Stává se, že na takové jedné mapě se může vyskytnout kolísající měřítko v různých variacích. Pokud nastane takový případ, uvede se rozpětí největšího až nejmenšího měřítka.⁷⁷ Měřítková čísla se spojí pomlčkou. V poli 034 se uvede první indikátor s hodnotou 3 pro rozpětí měřítka. Podpole \$b se pak bude opakovat pro obě měřítková čísla. Pokud hodnoty nejsou známy, uvede se výraz ***Měřítka se mění*** (RDA 7.25.1.4).

Příklad:

0343 \$a a \$b16500 \$b27500

255 \$a Měřítka 1:16 500--1:27 500

Pokud je však možné snadno rozeznat měřítko některé z map, запиše se a definuje se pořadí mapy.

Například:

255 \$a Měřítka třetí a čtvrté mapy 1:250 000

Příklad změny zápisu **přibližného měřítka** převzatého z nástroje přirozeného ukazatele měřítka.

(V RDA zmizí hranaté závorky):⁷⁸

RDA = 255 \$a Měřítka přibližně 1:90 000

Příklad změny, kdy slovní měřítko bylo **přepočteno** z jiných měrných jednotek. Protože výpočet provedl člověk, mělo by tedy být přesné, a proto již není potřeba uvádět termín přibližně (dříve ca).

(V RDA opět zmizí závorky.)⁷⁹

⁷⁴ Pozn.: naopak obor geodézie a kartografie má mezery povinné

⁷⁵ Andrew, Paige and Susan Moore. *Maps the RDA way*. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: MAGIRT, 2013. S. 42.

⁷⁶ Pokud se v dokumentu vyskytly mapy s třemi a více měřítky, uváděl se podle AACR2 termín *Měřítka různá*.

⁷⁷ Maxwell, Robert L. *Maxwell's handbook for RDA: explaining and illustrating RDA: resource description and access using MARC21*. London: Facet Publishing, 2014. S. 585.

⁷⁸ AACR2 = 255 \$a Měřítka [ca 1:90 000]

⁷⁹ AACR2 = 255 \$a Měřítka [ca 1:4 700 000]. 8,6 cm = 400 km

RDA = 255 \$a Měřítko 1:4 700 000. 8,6 cm = 400 km

Měřítko u **glóbu** se zapíše podobně jako u mapy.⁸⁰ Hvězdné glóby nemají měřítko.

Pokud měřítko není možné žádným z výše uvedených způsobů určit, zapíše se **Měřítko neuvedeno** (RDA 7.25.1.3).

Měřítko je nezbytné uvést i do podpole **034 \$b** pro lineární horizontální měřítko s konstantním poměrem. Zlomek měřítka se používá bez mezer. Pokud je více měřítek, použijeme opakovaný výskyt pole. Z tohoto pole je pak možné automatizovaně generovat měřítka a souřadnice pro georeferencování map. Jde o zásadní údaje pro následné geografické a kartografické analýzy, proto by měly být v bibliografických záznamech vždy uváděny.

Příklad:

0341 \$b 500000

255 \$a Měřítko 1:500 000

Kartografické zobrazení (255 \$b)

Kartografické zobrazení je předpis, který jednoznačně přiřazuje bodu ležícímu na zemském povrchu polohu v mapě. Kartografická zobrazení se používají proto, že umožňují zakřivený zemský povrch znázornit v rovině mapy.⁸¹ Údaje o kartografickém zobrazení je možné získat nejen z primárního dokumentu, ale i z jakéhokoli jiného zdroje (7.26.1.1).⁸² Pak se již neuvádí v hranatých závorkách. U zobrazení se nepoužívají zkratky. Údaj o kartografickém zobrazení se skládá z názvu zobrazení. Seznam typů zobrazení je možno najít u kódovaného pole 008, kde se zobrazení zapisuje v podobě písmenného kódu na pozici 22-23⁸³.

Například:

255 \$b ekvidistantní zobrazení

255 \$b kuželové zobrazení

255 \$b stereografická projekce

255 \$b azimutální stejnoploché zobrazení

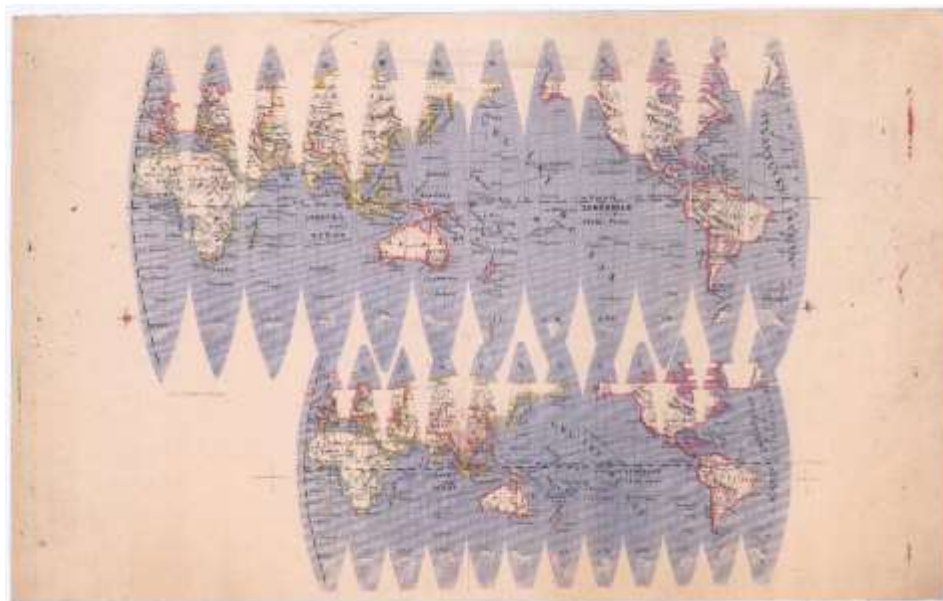
⁸⁰ Pozn.: M měřítko glóbu vypočítáme jako podíl ze 4 miliard cm a obvodu glóbu v cm.

⁸¹ Novotná, Eva. Staré mapy a grafiky v Geografické bibliografii ČR on-line. *Knihovna* [online]. 2013, roč. 24, č. 1, s. 59-75 [cit. 2014-06-17]. . ISSN 1801-3252 Dostupné z WWW: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna131/13105.htm>. ISSN 1801-3252.

⁸² Základní informace o kartografickém zobrazení a typech zobrazení je možno nalézt např. Bayer, Tomáš. Zobrazení. http://web.natur.cuni.cz/~bayertom/Mmk/4_zobrazeni.pdf

⁸³ Library of Congress. MARC 21 Bibliographic : 08: Maps (NR). <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/concise/bd008p.html>

Glóbus jako celek kartografické zobrazení nemá, protože jde o znázornění zemské sféry prostorovým modelem. Oproti tomu glóbová mapa znázorňující glóbové dílky a vrchlíky před polepením na kouli musí být vytvořena v zobrazení. Většinou jde o válcové zobrazení v příčné poloze.

Obr. č. 6 Glóbová mapa. Zeměkoule. Měřítko neuvedeno. V Praze: J. Felkl, [mezi 1865 a 1887?]. 1 mapa : litografie, barevná ; 24 x 29 cm, na listu 26 x 40 cm. (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka.)

Souřadnice (255 \$c)

Souřadnice jsou zeměpisná (geografická) šířka (φ) a zeměpisná (geografická) délka (λ), jimiž lze určit libovolnou polohu bodu na zemském tělese (nebo na referenčním elipsoidu). Kartografické zobrazení převádí zeměpisné souřadnice (φ , λ) na pravoúhlé souřadnice v rovině mapy (x , y).⁸⁴ Souřadnice v bibliografickém záznamu ohraničují největší rozměr znázorněné plochy.

U map zemského povrchu jsou uvedeny v následujícím pořadí:

- nejzápadnější rozměr kartografické jednotky (zeměpisná délka),
- nejvýchodnější rozměr kartografické jednotky (zeměpisná délka),
- nejsevernější rozměr kartografické jednotky (zeměpisná šířka),
- nejjižnější rozměr kartografické jednotky (zeměpisná šířka).

Zeměpisná délka a šířka se vyjadřují v anglických zkratkách a ve stupních, minutách a vteřinách šedesátinného dělení (kruh 360°).⁸⁵ Zeměpisná délka se u nových kartografických zdrojů odvozuje od nultého greenwichského poledníku.

⁸⁴ Novotná, Eva. Staré mapy a grafiky v Geografické bibliografii ČR on-line. *Knihovna* [online]. 2013, roč. 24, č. 1, s. 59-75 [cit. 2014-06-17].

⁸⁵ Českých specifikem je označování minut a vteřin rozdílným znakem (viz české překlady ISBD, AACR2R, MARC21 a Andresová, I. Katalogizace kartografických dokumentů. Praha, 2005). Bylo by vhodné tuto praxi sjednotit v rámci národní katalogizační politiky.

Souřadnice (do podpolí 034 \$d, \$e, \$f, \$g a 255 \$c) se určují pomocí nástroje Bounding Box, jenž je volně dispozici na stránkách MZK⁸⁶. Jde o nástroj pracovně nazvaný GeoMARC, který kvůli usnadnění vkládání souřadnic do bibliografických záznamů vyvinula MZK. Práce s ním je jednoduchá a trvá několik minut. Uplatnění je rozsáhlé především v moderních mapových vyhledávačích.⁸⁷

Postup práce s GeoMARCEm:

1. zadáte město, oblast nebo krajní body, které hledáte a které můžete z názvu mapy nebo přímo z mapy identifikovat.
2. zadáte <hledat> buď zapíšete přímo souřadnice hledaného sídla, které se hned zobrazí nebo
3. pro oblast zvolíte <ad bounding box>. Objeví se souřadnicový obdélník. Ten je možné si ještě pomocí myši upravit v krajních bodech na mapě podle konkrétních identifikovaných míst.
4. nalevo dole na obrazovce zvolíte <format MARC>.
5. zobrazí se pole 034 a 255 c ve formátu MARC21. Nakopírujete si pole postupně.
6. přenesete do konkrétních polí a podpolí katalogizačního záznamu.

Příklad

034 \$d E0132610 \$e E0174315 \$f N0504342 \$g N0485022

255 \$c (E 13°26' 10"--E 17°43'15"/N 50°43'42"--N 48°50'22")⁸⁸

Pokud se užívá nepovinné pole 034, měla by být pole 034 a 255 v relaci, tj. každému výskytu pole 034 by mělo odpovídat jedno pole 255.

Nová katalogizační pravidla kromě klasického zápisu ve stupních, minutách a vteřinách⁸⁹ umožňují uvádět souřadnice i v decimálních stupních (7.4.2.3).⁹⁰ Volitelnost zápisu bude řešena v rámci národní katalogizační politiky. Informace se opět mohou přebírat z libovolného zdroje.⁹¹ Ostatní část pravidel zůstává beze změny.

Souřadnice u glóbu se popíší podobně jako u mapy světa.⁹²

Základní vzorec pro podpole 255 \$a ; \$b \$c ()

255 \$a Měřítko 1:100_000_;;_ \$b kartografické zobrazení \$c (souřadnice)

Příklad užití celého pole 255

⁸⁶ <http://boundingbox.klokantech.com/>

⁸⁷ Viz výše, nemusí jít pouze o zdigitalizované mapy, ale i katalogizované, v nichž byl použit Bounding Box.

⁸⁸ původní české zkratky z.d., v.d., s.š., j.š. za čísla byly nahrazeny abecedními znaky W (= západní délka), E (=východní délka), N (= severní šířka) a S (= jižní šířka) před čísly rozhodnutím pracovní skupiny NK pro speciální dokumenty 15. 4. 2015

⁸⁹ V AACR2 v pravidle 3.3D1 bylo možné uvádět souřadnice ve stupních, minutách a vteřinách.

⁹⁰ Pozn.: získáme převodem do desítkové soustavy. Minuty/60. Např. 122°45' pak bude 122,75 stupňů.

⁹¹ Pozn.: u map z 19. století je třeba věnovat pozornost nultému poledníku. Souřadnice by měly vycházet z greenwichského nultého poledníku. Ten je mezinárodně uznáván od roku 1884.

⁹² McEathron, Scott R. The cataloging of globes. 1999. S. 107.

255 \$a Měřítko 1:600 000 ; \$b Gaussovo zobrazení \$c (E 022°06'16"--E 028°54'57"/N 044°22'15"--N 041°06'44")

Tabulka č. 3 Komparace pole 255 MARC 21 s ekvivalentními prvky RDA⁹³

MARC 21 pole/podpole	Prvky RDA
255 Kartografická matematická data	
\$a Údaj o měřítku	7.25.3 Horizontální měřítko kartografického obsahu
	7.25.4 Vertikální měřítko kartografického obsahu
	7.25.5 Přidané informace o měřítku
\$b Údaj o kartografickém zobrazení	7.26 Zobrazení kartografického obsahu
\$c Údaj o souřadnicích	7.4.2 Zeměpisná délka a šířka
\$d Údaj o zónách	7.4.4 Rektascenze a deklinace
\$e Údaj o ekvinokciu	7.5 Ekvinokcium
	7.6 Epocha
\$f Polygonový pořad vetknutý nebo volný	7.4.3 Souřadnice bodů polygonového pořadu
\$g Polygonový pořad uzavřený	7.4.3 Souřadnice bodů polygonového pořadu

2.6.5 Nakladatelské údaje, údaje o vytvoření díla a údaje o autorských právech (pole 264)

Používá se nové povinné pole 264 pro nakladatelské údaje. Pole bylo již přeloženo NK ČR.⁹⁴ Obsahuje údaje o nakladateli, o výrobě, o distribuci, o vydání části nákladu, o vytvoření díla. Pro publikované zdroje jsou povinnými údaji místo vydání, jméno nakladatele a datum vydání. Pokud nejsou známy údaje o nakladateli, jsou povinným údajem odpovídající údaje o distribuci. Pokud nejsou známy ani údaje o distribuci, jsou povinnými příslušné údaje o výrobě. Datum copyrightu je povinným údajem tehdy, pokud není známo ani datum vydání, ani datum distribuce. Toto datum se zapisuje včetně symbolu copyrightu © nebo symbolu fonogramu ®. Nelze-li symbol reprodukovat, zapisuje se před datum příslušný výraz: *copyright* nebo *fonogram*.⁹⁵

Podle pravidel RDA se nakladatelské údaje zapíší tak, jak je uvedeno v prameni popisu (2.8.2).⁹⁶

⁹³ ALA. RDA. 2010. D-22.

⁹⁴ Pracovní překlad, viz: http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/264-zari%202011_opr.pdf

⁹⁵ Lichtenbergová, Edita, Balíková, Marie, Benešová, Ludmila, Příbylová, Jarmila a Jaroslava Svobodová. *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21: tištěné a elektronické monografie: katalogizace na úrovni minimálního záznamu*. Praha: NK, 2014 [online]. Praha: NK, 2014 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-zaznamu>

⁹⁶ AACR2= Kemptville, Ont.

Místo vydání (264 \$a)

Místo vydání se zapisuje i s širší **jurisdikcí**,⁹⁷ je-li více míst vydání, uvedou se všechna.

Příklad:

Zdroj = Kemptville, Ontario

RDA = Kemptville, Ontario

264 1 \$a Kemptville, Ontario

Pokud v žádném zdroji není možné ani přibližně zjistit místo vydání, neuvádí se latinská zkratka [S.l.] (sine loco), ale do samostatných hranatých závorek se uvede fráze [Místo vydání není známé]⁹⁸ (place of production not identified).⁹⁹

Pravidlo 2.7.2.6 řeší problém, kdy místo vydání nebylo zjištěno přímo ve zdroji. Pak se postupuje tím způsobem, že se do hranatých závorek doplní známé nebo pravděpodobné místo vydání v českém jazyce. Pokud ani to není známo, uvedeme známou zemi vydání [Španělsko] nebo pravděpodobnou zemi vydání [Argentina?], opět v hranatých závorkách.

Nakladatel (264 \$b)

RDA doporučují přepis nakladatele tak, jak je uveden v prameni popisu (2.7.4).¹⁰⁰ Analogicky s neznámým místem vydání, pokud není nakladatel (producers' names) uveden ve zdroji, ani není možné ho zjistit z jiného zdroje, nepopíše se již neznámý nakladatel latinskou zkratkou [s.n.] (sine nomine),¹⁰¹ ale užije se termín [nakladatel není známý]¹⁰² (producer not identified). Každou frázi je nutné uvádět v samostatných hranatých závorkách (2.7.4.7).

Příklad:

RDA = \$a Moscow : \$b [nakladatel není známý], \$c 1967

Nakladatelské údaje se rovněž nezkracují. Je-li uvedeno v prameni více míst vydání či jmen nakladatelů, je na úrovni minimálního záznamu povinné zapsat vždy pouze první místo a prvního nakladatele. Při

⁹⁷ Tj. státem

⁹⁸ Překlad termínu pro anglický výraz „place of production not identified“ byl řešen v metodice: Lichtenbergová, Edita, Balíková, Marie, Benešová, Ludmila, Příbylová, Jarmila a Jaroslava Svobodová. *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21: tištěné a elektronické monografie: katalogizace na úrovni minimálního záznamu*. Praha: NK, 2014 [online]. Praha: NK, 2014 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-zaznamu>

⁹⁹ Hranaté závorky již nebude možné propojovat v rámci podpolí.

¹⁰⁰ Zatímco dříve se podle AACR2 zapisovalo jméno nakladatele v nejkratší identifikovatelné formě.

¹⁰¹ AACR2= \$a Moscow : \$b [s.n.], \$c 1967

¹⁰² Překlad termínu pro anglický výraz „producer not identified“ byl řešen v: Lichtenbergová, Edita, Balíková, Marie, Benešová, Ludmila, Příbylová, Jarmila a Jaroslava Svobodová. *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21: tištěné a elektronické monografie: katalogizace na úrovni minimálního záznamu*. Praha: NK, 2014 [online]. Praha: NK, 2014 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-zaznamu>

úplném popisu se zapisují všechna místa a nakladatelé. Další místa vydání se předznamenávají středníkem, jméno nakladatele je vždy předznamenáno dvojtečkou a datum vydání čárkou.

Datum vydání (264 \$c)

Jsou-li údaje v podpoli \$c pro **datum vydání** chybné, opíší se přesně a do poznámky se uvedou správné údaje. Rozmezí dat vydávání se zapisuje se spojovníkem natěsno. U dosud vycházejících zdrojů se zapisuje rok vydání prvního svazku se spojovníkem, po ukončení vydávání se dopíše rok vydání posledního svazku.¹⁰³ Změny se dotkly podpole u zápisu přibližných dat. Ta budou zapsána jako pravděpodobné datum [1969?].¹⁰⁴ Rozmezí let bude rovněž s otazníkem: [mezi RRRR¹⁰⁵ a RRRR?]. Podobně označení desetiletí nebo století [1970s?] nebo [1800s]. Nově byl určen zápis pro první nebo poslední možné datum [ne před 28.10.1918] (1.9.2.). Symbol autorského práva copyright bude buď zapsán jako symbol, nebo slovně (viz výše).

Příklady:

264 1 \$c [mezi 1938 a 1960?]

264 1 \$c [ne před 1938]

264 1 \$c [ne po 1939]

264 1 \$c [datum není známé]

264 4 \$c ©2002 [nebo copyright 2002]¹⁰⁶

Příklad celého pole 264:

RDA = 264 \$a [Místo vydání není známé] : \$b [nakladatel není známý], \$c [mezi 1960 a 1980?]¹⁰⁷

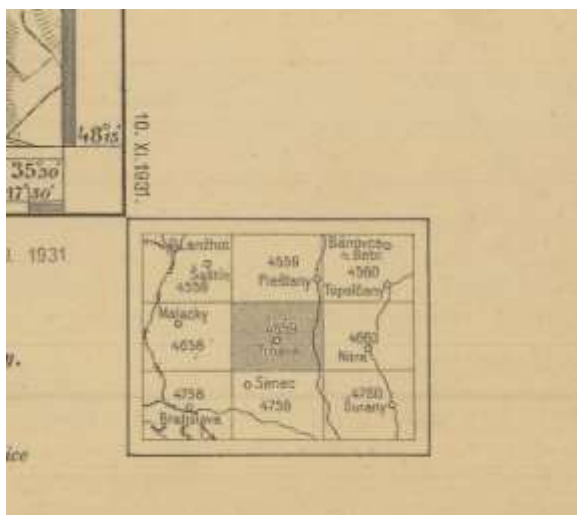
¹⁰³ Lichtenbergová, Edita, Balíková, Marie, Benešová, Ludmila, Příbylová, Jarmila a Jaroslava Svobodová. *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21: tištěné a elektronické monografie: katalogizace na úrovni minimálního záznamu*. Praha: NK, 2014 [online]. Praha: NK, 2014 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-zaznamu>

¹⁰⁴ Nepoužije se již zkratka [ca 1969].

¹⁰⁵ RRRR=letopočet, např. 1914.

¹⁰⁶ Příklad podle Rankin, Kate and Mary Lynette Larsgaard. *RDA for cartographic resources*. Hawai: University of Hawai'i at Manoa, 2012. S. 56. Obsahuje pouze podpole \$ c.

¹⁰⁷ AACR2= 260 \$a [S.l. : \$b s.n, \$c mezi 1960 a 1980]

Obr. č. 7 Ukázka možného data vydání a poloha sekce v rámci okolních mapových listů na speciální mapě třetího vojenského mapování 1:75 000. (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka.)

Indikátory v poli 264¹⁰⁸

Pro pole 264: hodnota druhého indikátoru určuje typ uváděných údajů: 0 - Vytvoření/Vznik,

1 - Nakladatel, 2 - Distributor, 3 - Výrobce, 4 - Autorská práva (pouze datum).

Povinné je zapsat vždy pole 264 s druhým indikátorem 1, a to i v případě, kdy se uvádí informace, že se údaj nepodařilo zjistit. Pole 264 s druhým indikátorem 2 je povinné uvést pouze tehdy, když se nepodaří zjistit všechny požadované údaje o nakladateli. Pole 264 s druhým indikátorem 3 je povinné pouze tehdy, když se nepodaří zjistit všechny požadované údaje o nakladateli ani o distributorovi. Datum copyrightu (pole 264 s druhým indikátorem 4) je povinné pouze tehdy, když se nepodaří zjistit datum vydání ani datum distribuce. Obsahuje pak pouze podpole \$c. Pole 264 s druhým indikátorem 0 se používá pouze v případě nepublikovaných zdrojů (rukopis, nepublikovaná disertace apod.).

2.6.6 Údaje fyzického popisu (pole 300)

Pro tištěné zdroje, rukopisy, grafiky nebo trojrozměrné zdroje sestávající z kartografického obsahu se aplikují pravidla RDA 3.4.2.2-3.4.2.5. U zdrojů s kartografickým obsahem na jiných médiích (například mikrofilmch) se aplikují základní pokyny z pravidla 3.4.1. Pro fyzický popis kartografického dokumentu se použije počet jednotek a termín ze seznamu v jednotném nebo množném čísle.

Podpole 300 \$a

¹⁰⁸ Národní knihovna. Minimální záznam RDA/MARC 21 pro textové monografické zdroje.

<http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/minimalni-zaznam-rda-2>

Seznam termínů¹⁰⁹: atlas, diagram, glóbus, mapa, model, profil, snímek dálkového průzkumu Země, mapový řez, pohledová mapa (3.4.2.2).

Pokud je mapa atd. na více listech, uveďte počet map atd. a počet listů.

Příklad:

300 \$a 1 mapa na 2 listech

300 \$a 4 mapy na 1 listu

U atlasů se připojí informace o stránkování. RDA eliminuje použití zkratk, což se projeví ve fyzickém popisu kartografických zdrojů.

Příklad:

300 \$a 1 atlas (245 stran)

RDA eliminuje použití zkratk, což se projeví ve fyzickém popisu kartografických dokumentů.

Podle pravidla 3.4.5.3. se nečíslované stránky označují přibližně (approximately) a číslicí se odhaduje jejich počet. Neuvádí se zkratka ca ani hranaté závorky.

Například:

RDA = 93 nečíslovaných stran¹¹⁰

RDA = přibližně 500 stran¹¹¹

Je možné také uvést, že jde o nestránkovaný svazek. Pokud oblast podpole začíná písmenem, uvádíme vždy velké písmeno podle interpunkce ISBD.

Například: 1 svazek (nestránkovaný)

Pokud poslední číslovaná stránka neodpovídá skutečnému rozsahu dokumentu a pokud je nutné tuto informaci uvést tak, aby nebyla zkreslena představa o fyzickém popisu, použije se označení *to je*. Latinská zkratka [i.e.] v hranaté závorce se neužívá.

Například: 49 to je 96 stran

Jestliže část stránek chybí a skutečný rozsah nelze zjistit, pak zapíšeme poslední číslovanou stranu a do závorky přidáme informaci (neúplné) (3.4.5.6.).

Příklad:

300 \$a 84 nečíslovaných stran, 68 stran : \$b ilustrace ; \$c 27 cm

Příklad různých možností zápisu podle pravidla 3.4.5.3:

¹⁰⁹ Pozn.: definice viz výše

¹¹⁰ AACR2 = [93] s.

¹¹¹ AACR2 = ca 500 s.

- a. 300 \$a 1 svazek (nestránkovaný) ; \$c 23 cm
- b. 300 \$a přibližně¹¹² 300 stran ; \$c 23 cm
- e. 300 \$a 316 nečíslovaných stran ; \$c 23 cm

Příklad:

RDA = 300 \$a 1 mapa : \$b barevná ; \$c na listu 68 x 49 cm, složeno na 23 x 12 cm¹¹³

Příklad:

RDA = 300 \$a 1 mapa : \$b kolorovaná, podlepena plátnem ; \$c 63 x 25 cm, na listu 65 x 54 cm¹¹⁴

Příklad:

RDA = 300 \$a1 atlas (89 stran) : \$b barevné ; \$c 45 cm¹¹⁵

Nepoužívá se již zkratka *ca*, ale termín *přibližně*.

Příklady:

300 \$a 1 atlas (přibližně 16 stran, 26 mapových listů)

300 \$a 1 atlas (250 stran) : \$b přibližně 200 barevných map

Zvláštní případ se týká katalogizace mapového díla, které popisujeme jako celek. Nemáme informaci o tom, kolik mapových listů má celkem obsahovat, nemáme k dispozici ani listoklad. Z díla se dochovalo torzo, z celkového neznámého počtu listů máme pouze několik. Pak použijeme tento způsob zápisu:

Příklad:

300 \$a 1 mapa na _ listech

Počet listů se nechá prázdný do té doby, dokud nebude zjištěno, kolik listů ve skutečnosti celé mapové dílo obsahuje (3.4.1.10).¹¹⁶ Vysvětlující poznámku k nedokončené katalogizaci je možné uvést do pole 591.

Podpole 300 \$b

¹¹² Při použití ISBD se NK ČR rozhodla v katalogizační politice užívat pouze část normy pro interpunkci, ale ne pro kapitalizaci. Je zde tedy výjimka NK v povinnosti ISBD uvádět velká písmena na začátku všech oblastí údajů. Důvodem je prý zjednodušení katalogizace.

¹¹³ AACR2 = 300 \$a 1 mapa : \$b barev. ; \$c na listu 68 x 49 cm, složeno na 23 x 12 cm

¹¹⁴ AACR2 = 300 \$a 1 mapa : \$b kolor., podlepena plátnem ; \$c 63 x 25 cm, na listu 65 x 54 cm

¹¹⁵ AACR2 = 300 \$a 1 atlas (89 s.) : \$b barev. ; \$c 45 cm

¹¹⁶ Moore, Susan. Doporučení v emailu. 2013.

Vybavení dokumentu v podpoli 300 \$b se věnuje instrukce 3.11.2. Obsahuje informace o uspořádání kartografických obrazů. RDA věnuje pozornost i zápisu fyzického materiálu, jehož druhy jsou vyjmenovány (3.6), montáži (3.8), způsobu výroby (3.9) nebo polaritě, tj. vztahům barev a tónů v obraze nebo na objektu (3.14).

Pro kartografické zdroje jiné než atlasy se popisují obě strany, jestliže obraz je ve stejném měřítku na listě nebo na listech.

Příklady:

300 \$b obě strany, barevná

300 \$b jedna rukopisná mapa na obou stranách listu

300 \$b 3 mapy tištěné na obě strany jednoho listu

300 \$b stejná mapa tištěná na každé straně jednoho listu v různých jazycích

300 \$b fotokopie

V dalších fyzických údajích se též uvádí informace, zda je mapa vytištěna na jiném materiálu než na papíře a zda je mapa podlepena.

Příklady:

300 \$a 1 mapa : \$b podlepená plátnem

300 \$a 1 mapa : \$b barevná, plastická

U glóbu se popisuje stojan, poledníkový a horizontální kruh, popřípadě další doplňky jako kompas.

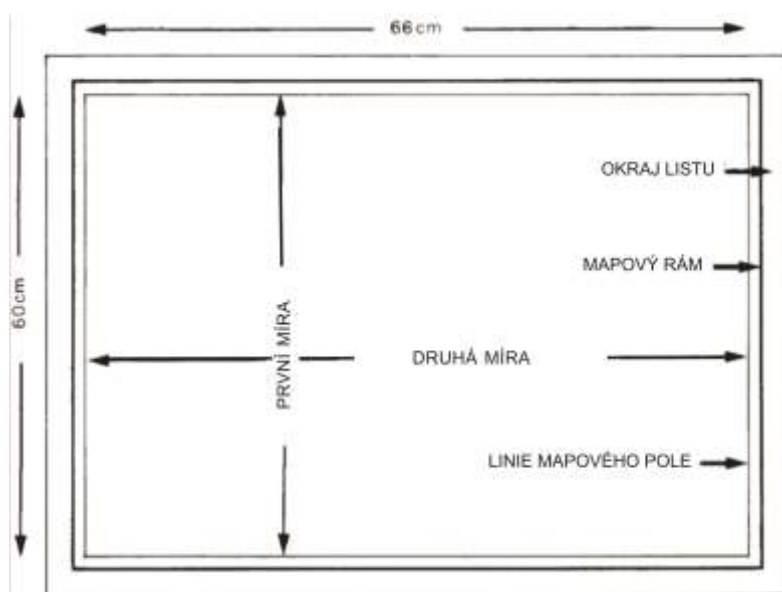
Příklad:

300 \$a 1 glóbus : \$b barevný, dřevěný se sádkou na kovovém stojanu; \$c průměr 20 cm v krabici 40 x 12 x 12 cm

Podpole 300 \$c

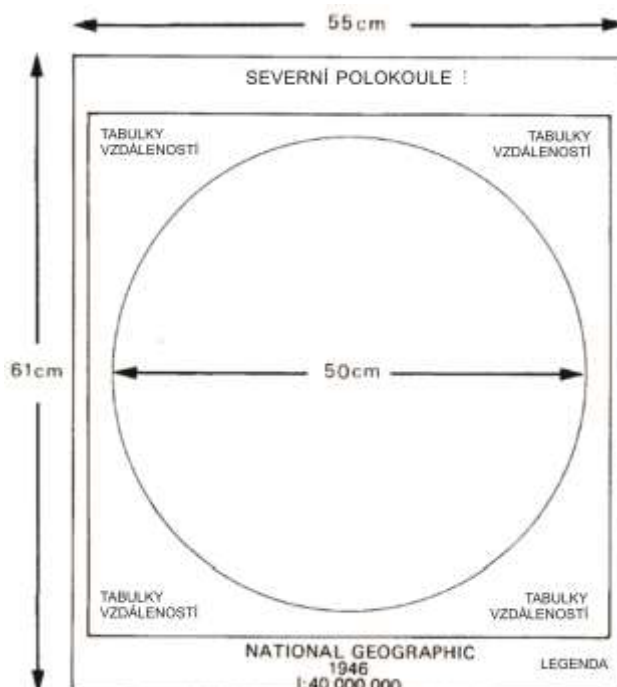
Rozměr je pro kartografický zdroj stejně důležitý jako počet stran například pro atlasy nebo monografie. Navíc ve vztahu mezi originálem a kopií díla může poskytnout důležitou informaci pro uživatele, zda došlo ke změně měřítka. Pravidla k zápisu rozměru listu se nachází v kapitole RDA 3.5.2. Pokud se mapa nachází ve správné poloze, výška se určí změřením maximálních rozměrů linie mapového pole od shora dolů a šířka tamtéž zleva doprava. Zaokrouhlí se na nejbližší celý centimetr. Volitelně se u starých tisků nebo rukopisů uvedou míry s přesností na desetiny centimetru. U rozměrů v podpoli 300 \$c je důležité si uvědomit, že cm není zkratka, ale symbol měrné jednotky (RDA 3.5.2).

Primární je vždy měření uvnitř mapového rámu (resp. linie mapového pole), sekundární je přeměření celého listu.

Obr. č. 8 Základní měření mapy.¹¹⁷ Míry mapy se měří uvnitř mapového rámu. 300 \$a 1 mapa : \$b barevná ; \$c 60 x 66 cm.

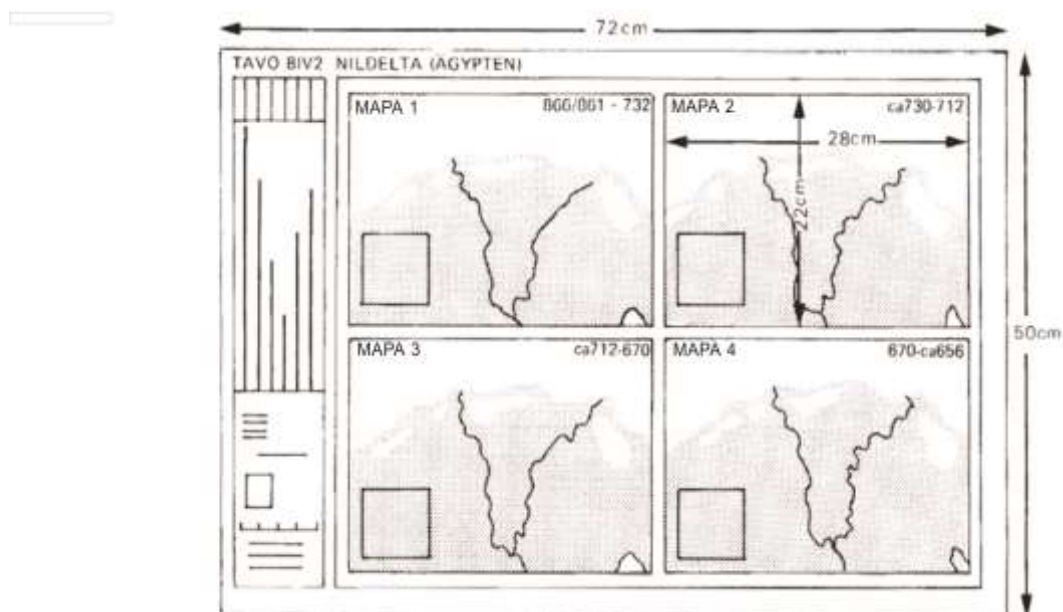
U kruhové mapy nebo mapy polokoulí se uvede průměr v cm (RDA 3.5.2.2).

Obr. č. 9 U kruhových map a map polokoulí se uvádí průměry. 300 \$a 1 mapa ; \$c průměr 50 cm

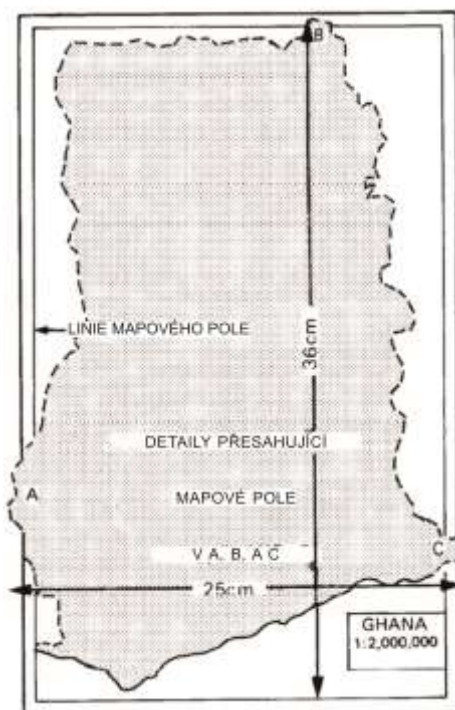
¹¹⁷ U starých map se uvedou rozměry v cm na desetinná čísla.

Více různých map stejných rozměrů zobrazených na jednom listě se uvede s jedním rozměrem mapy a rozměrem celého listu.

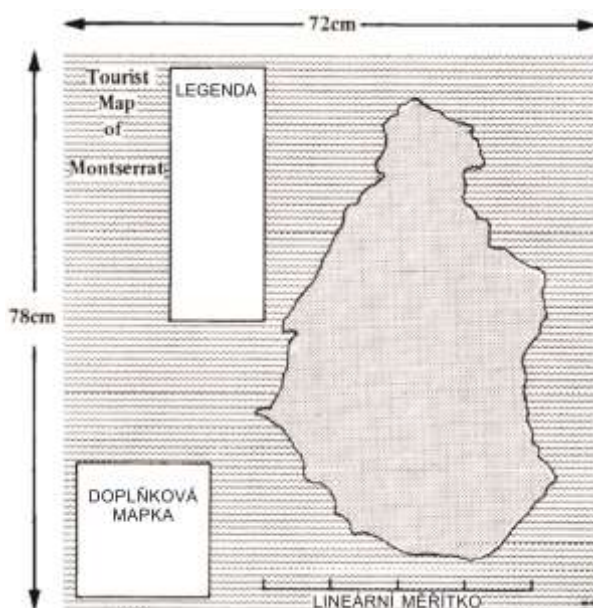
Obr. č. 10 Ukázka: 300 \$a 4 mapy na 1 listu ; \$c 22 x 28 cm, na listu 50 x 72 cm

Pokud **mapa nemá pravidelný tvar**, chybí jí mapový rám nebo pokud mapa přesahuje okraje, zaznamená se rozměr v největším rozpětí mapy.

Obr. č. 11 Ukázka situace, kdy mapa přesahuje mapový rám. Změří se maximální detail kartografického obrazu: 300 \$a 1 mapa ; \$c 36 x 25 cm

Někdy bývá obtížné určit výšku a šířku mapy, pak se запиše rozměr celého listu s informací vysvětlující, že jde o rozměry celého listu (3.5.2.2). Tento typ fyzického popisu se může týkat i více map na více listech.

Obr. č. 12 Ukázka situace, kdy nelze určit mapový rám: 300 \$a 1 mapa ; \$c na listu 78 x 72 cm. Doplnková mapka se uvede do pole 505.

Nachází-li se mapa **na více než jednom listu různých velikostí** mohou nastat tyto případy (3.5.2.3):

1. Mapa se nachází **na dvou listech** různých velikostí, pak zaznamenáme **obě velikosti** zároveň.

Příklad:

300 \$a 1 mapa na 2 listech : \$b barevná ; \$c listy 25 x 35 cm a 30 x 35 cm

2. Mapa se nachází **na více než dvou listech různých rozměrů**, pak se запиše nejprve *celkový rozměr* sestavené mapy, poté *největší výška* některého z listů a *největší šířka* některého z listů a doplní se termínem „nebo menší“.

Příklad:

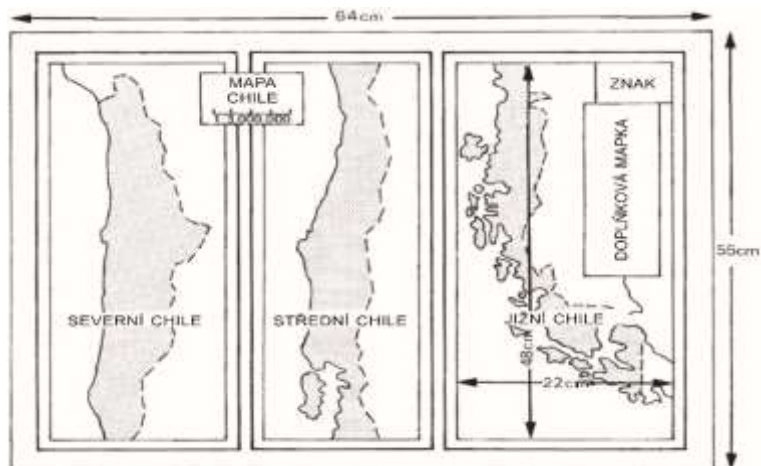
300 \$a 1 mapa na 4 listech : \$b barevná ; \$c 108 x 135 cm, listy 108 x 68 cm nebo menší

Opačný příklad nastává, pokud se vyskytuje **více hlavních map různých velikostí** na jednom listu. Pak se změří nejvyšší a nejširší rozměr map, запиše se a přidá se fráze *nebo menší*.

Příklad:

300 \$a 5 map na 1 listu ; \$c 108 x 68 cm nebo menší

Pokud je **mapa** (atd.) na jednom nebo **více stejně velkých listech** ve dvou nebo **více stejných částech**, které lze sestavit do jedné mapy (atd.), pak se zapíše rozměr celé mapy, za níž bude následovat rozměr listu nebo listů. Čárkou se oddělují rozměry předcházející termínu *listy* (3.5.2.4).

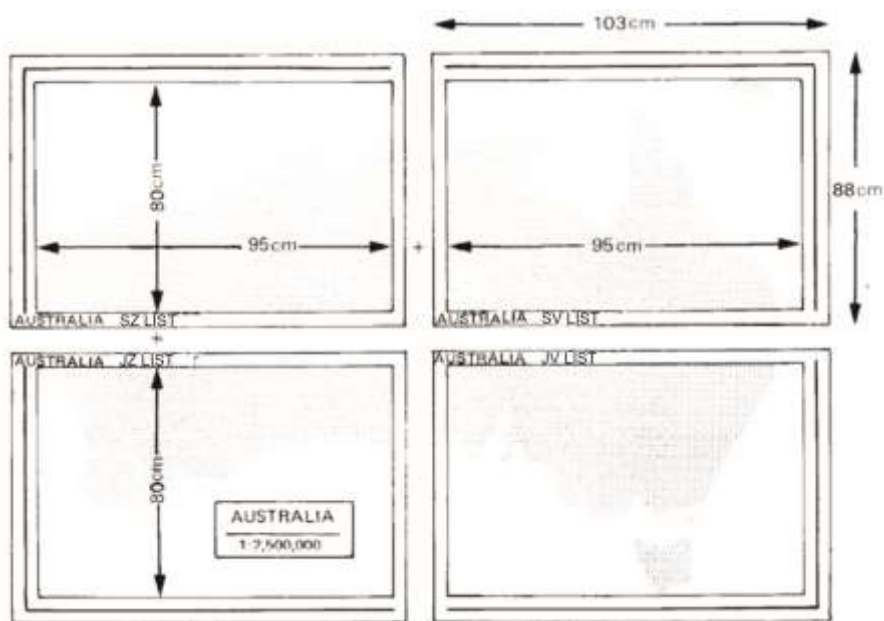
Obr. č. 13 Mapa Chile vytištěná ve třech částech na jednom listu. Rozměry částí mapy Chile se sečtou na délku spojeného území, tj. 3 x 48 cm, šířka se zapíše podle nejširší části mapy, tj. 22 cm.

300 \$a 1 mapa : \$b barevná ; \$c 144 x 22 cm, na listu 55 x 64 cm.

Příklady:

300 \$a 1 mapa na 2 listech : \$b barevná ; \$c 95 x 126 cm, listy 95 x 63 cm

300 \$a 1 mapa na 9 listech : \$b barevná ; \$c 264 x 375 cm, listy 96 x 142 cm

Obr. č. 13 Ukázka jedné mapy Austrálie na více listech. Rozměry uvnitř mapového rámu se nejprve sečtou. Sestavená tedy bude na výšku 80 + 80 a na šířku 95 + 95. Velikosti listu se měří na okraj listu:
300 \$a 1 mapa na 4 listech : \$b barevná ; \$c 160 x 190, listy 88 x 103 cm

Pokud jsou **původně samostatně vydané** mapové listy podlepené a **sestavené** tímto způsobem do jedné mapy, uvádí se pouze rozměr celé této mapy.

Příklad:

300 \$a 1 mapa : \$b podlepena plátnem ; 181 x 285 cm

Pokud je jeden z **rozměrů** (RDA 3.5.2.5) nebo **průměrů mapy** (atd.) (RDA 3.5.3.3) **menší než polovina** rozměru **listu**, na kterém je zobrazena, nebo pokud se na listu nachází **podstatná doplňující informace** (například text), pak se zapíše rozměry mapy (atd.) a následně rozměry listu. Údaje se oddělí čárkou (RDA 3.5.2.5).

Příklad:

300 \$a 1 mapa : \$b barevná ; \$c **30** x 37 cm, na listu **63** x 44 cm

Pokud byla **mapa** (atd.) vytvořená jako složená s **vnějším obalem**, v němž má být složena, nebo pokud mapový list obsahuje titulní list nebo zvláštní sekci pro složenou mapu, zapíše se rozměry mapy a doplní se informace o rozměrech složené mapy. Údaje budou odděleny čárkou (3.5.2.6).

Příklady pro mapy:

300 \$a 1 mapa : \$b barevná ; \$c 133 x 25 cm, složeno na 28 x 24 cm, v tvrdých papírových deskách

300 \$a 1 mapa : \$b litografie, barevná ; \$c 65 x 80 cm, složeno na 25 x 16 cm

Pokud je **jedna navazující mapa** (atd.) tištěná **na obou stranách listu** ve stejném měřítku, zapíše se rozměr mapy (atd.) jako celku a uvede se velikost listu. Rozměry mapy se oddělí čárkou od údaje „na listu“. Pokud nelze takovou mapu (atd.) změřit, uvede se pouze velikost listu (RDA 3.5.2.7).

Příklad:

300 \$a 1 mapa : \$b obě strany, fotokopie¹¹⁸ ; \$c 27 x 58 cm, na listu 42 x 59 cm, složeno¹¹⁹ na 21 x 10 cm

¹¹⁸ U kopií map musí být v relaci ještě vyplněná pole: **007** na pozici 06 bude kód b pro fotokopie, **534 \$p** Originál_ : _ \$c Misto_ : _ Nakladatel_ _rok. \$e 1 mapa_ ; _rozměry. \$m V měřítku 1: XX_XXX.

¹¹⁹ Informace o rozměrech složené mapy se uvádí pouze v případě, že mapa byla již vydaná jako složená. Pokud byla mapa následně složena z praktických důvodů, nemají se tyto informace uvádět. Popřípadě je možné vytvořit poznámku k této oblasti (s podpolem 5), pokud to považuje katalogizátor za důležité.

300 \$a 1 mapa : \$b obě strany, modrotisk ; \$c na listu 46 x 67 cm

Atlas se změří analogicky jako monografie. Do podpole \$c se uvede pouze výška.

Příklady pro atlasy:

300 \$a 1 atlas (52 mapových listů) : \$b dvoubarevné ; \$c 65 cm

300 \$a 1 atlas (přibližně 20 volných mapových listů) : \$b některé barevné ; \$c 51 cm

300 \$a 1 atlas (32 stran) : \$b barevné mapy, černobílé fotografie ; \$c 28 cm

300 \$a 1 atlas (16 stran, 19 mapových listů) : \$b barevné ; \$c 55 cm

300 \$a 1 atlas (10 listů) : \$b litografie, barevné ; \$c 56 cm

U **glóbu** se zapíše průměr¹²⁰ glóbu v rovníku, např. v průměru 41 cm.¹²¹

Do poznámkových polí je možné uvést údaj o výšce glóbu nebo o jeho obvodu.

Příklady pro glóby:

300 \$a 1 glóbus : \$b barevný, plast, plastový poledníkový půlkruh se stupnicí, na umělohmotném stojanu ; \$c průměr 26 cm

300 \$a 1 glóbus : \$b barevný, lakovaný papír, na umělohmotném stojanu, umělohmotný poledníkový kruh se stupnicí ; \$c průměr 16 cm

300 \$a 1 glóbus : \$b barevný, papír, uvnitř žárovka, plastový poledníkový půlkruh se stupnicí, na umělohmotném stojanu s elektrickým kabelem ; \$c průměr 25 cm

300 \$a 1 glóbus : \$b barevný, 14 lakovaných papírových dílů na plastu, plastový poledníkový půlkruh se stupnicí, na plastovém stojanu ; \$c průměr 33 cm

300 \$a 1 glóbus : \$b barevný, lakovaný papír, mosazný horizontální půlkruh s vyrytou stupnicí, na dřevěném stojanu s kompasem ; \$c průměr 33 cm

U **profilu** se popíše rozměry listu.

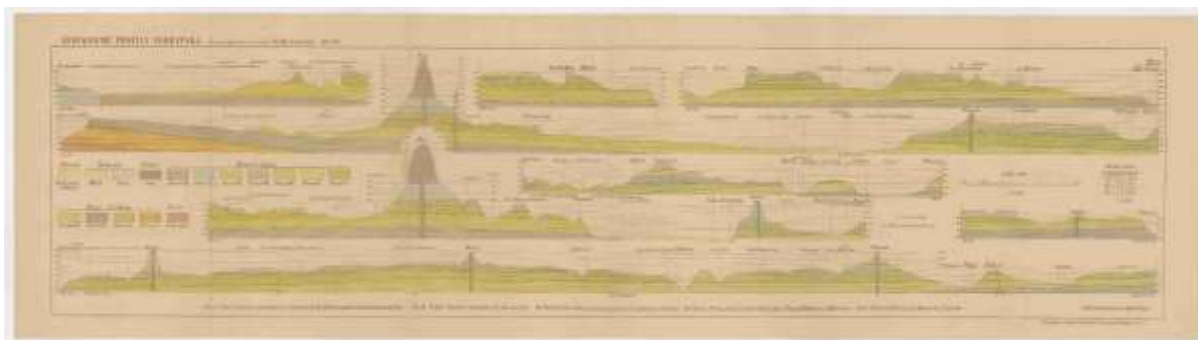
Příklady pro profily:

300 \$a 1 profil : \$b barevný ; \$c 38 x 1150 cm, složeno v deskách 43 x 45 cm

300 \$a 2 profily na 1 listu : \$b barevné ; \$c na listu 33 x 67 cm

¹²⁰ Průměr (d) zjistíme podle vzorce $d = O / \Pi$, kdy O = „obvod“ (měřeno na rovníku) a Π = Ludolfovo číslo, zaokrouhleno 3,14.

¹²¹ Novotná, Eva. Katalogizace globů. *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, 2014, 17 (v tisku).

Obr. č. 14 Ukázka profilů. 300 \$a 8 geologických profilů na 1 listu : \$b barevné ; \$c na listu 32 x 129 cm (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka.)

Model se popíše ve třech rozměrech jako výška, šířka a hloubka.

Příklady pro modely:

300 \$a 1 model : \$b barevný, dřevěný ; \$c 53 x 70 x 7 cm

300 \$a 1 model : \$b barevný, sádrový ; \$c 26 x 59 x 3 cm, v krabici 27 x 63 x 4 cm

Obr. č. 15 Ukázka modelu: *Die Schweiz: Läng[en] M[Maßstab] 1:500000*. Měřítko 1:500 000. München : Deutsche Hochbild-Gesellschaft, [mezi 1930 a 1945?]. 1 model : barevný, dřevěný ; 53 x 70 x 7 cm. (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka, autor fotografie Michal Kowalski)

Podpole 300 \$e

Do podpole **300 \$e** se popisují **doprovodné** materiály, opět bez zkratk.

Příklady:

300 \$a 1 mapa : \$b barevná ; \$c 142 x 104 cm, složeno na 79 x 59 + \$e 7 příloh (Vysvětlivky + 6 mapových listů)

300 \$a 1 mapa : \$b fotokopie, černobílá ; \$c list 34 x 42 cm + \$e 1 textová příloha

300 \$a 25 profilů na 2 listech : \$b barevné ; \$c na listech 85 x 70 cm + \$e 1 list

2.6.7 Nová pole 33X

Pro kartografické zdroje jsou především zajímavá nová pole 33X sdružující informace z AACR2 z podpole 245 \$h a z pole 300. Jsou to opakovatelná pole.

336: typ obsahu (RDA 6.9, povinné)

337: typ média (RDA 3.2)

338: typ nosiče (RDA 3.3, povinné)

Obecně lze říci, že typ obsahu odpovídá na otázku "*co je to?*", typ média odpovídá na otázku "*jak je to uloženo?*" a typ nosiče odpovídá na otázku "*kde je to uloženo?*".¹²² Obsah a nosič jsou povinné prvky, tedy musí být vždy uvedeny. Typ média je volitelný, neboť někdy ho nelze použít a někdy bývá nejasný. P. Andrew ve své prezentaci připravil tři tabulky s kódy pro kartografické dokumenty ke každému z polí 3XX podle webových stránek RDA v MARCu.¹²³

V polích 336 a 338 by měly být zapsané tři údaje: celý výraz ze slovníku termínů (povinné podle RDA), kód pro tento termín (kvůli mezinárodní směnitelnosti údajů) a označení zdroje výrazu a kódu („rda“). Počítá se s tím, že systém by po zapsání jednoho údaje (výrazu nebo kódu) měl dokázat doplnit další údaje v poli.

Tab. č. 4. Pole 336 typ obsahu podle P. Andrewa¹²⁴

RDA typ obsahu ¹²⁵	336 \$a	MARC kódy pro RDA 336 \$b	MARC /06 kód(y)
Kartografický datový soubor		crd	e nebo f
Kartografický obraz		cri	e nebo f
Kartografický pohyblivý obraz		crm	e nebo f
Kartografický taktilní obraz		crt	e nebo f
Kartografická taktilní trojrozměrná forma		crn	e nebo f
Kartografická trojrozměrná forma		crf	e nebo f

3XX Příklady

¹²² Andrew, Paige and Susan Moore. *Maps the RDA way*. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: MAGIRT, 2013.

¹²³ Tamtéž

¹²⁴ Andrew, Paige and Susan Moore. *Maps the RDA way*. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: MAGIRT, 2013.

¹²⁵ http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/typ-obsahu_media_nosice

Příklad polí 33X pro mapový list:¹²⁶

336 \$a kartografický obraz \$b cri \$2 rdacontent¹²⁷

337 \$a bez média¹²⁸ \$b n \$2 rdamedia

338 \$a list \$b nb \$2 rdacarrier

Příklad polí 33X pro atlasy:¹²⁹

336 \$a text \$b cri \$2 rdacontent

336 \$a kartografický obraz \$b cri \$2 rdacontent

337 \$a bez média \$b c \$2 rdamedia

338 \$a svazek \$b nc \$2 rdacarrier

Příklad polí 33X pro snímek dálkového průzkumu:¹³⁰

336 \$a kartografický obraz \$b cri \$2 rdacontent

337 \$a bez média \$b n \$2 rdamedia

338 \$a list \$b nb \$2 rdacarrier

Příklad polí 33X pro model se zvýšeným reliéfem:¹³¹

336 \$a kartografická trojrozměrná forma \$b crf \$2 rdacontent

337 \$a bez média \$b n \$2 rdamedia

338 \$a objekt \$b nr \$2 rdacarrier

Příklad polí 33X pro glóby:¹³²

336 kartografická trojrozměrná forma \$b crf \$2 rdacontent

337 bez média \$b n \$2 rdamedia

338 objekt \$b nr \$2 rdacarrier

¹²⁶ Andrew, Paige and Susan Moore. *Maps the RDA way*. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: MAGIRT, 2013.

¹²⁷ Obsah podpole \$2 byl zanechán v anglickém jazyce, neboť v podpolích \$b jsou uvedeny kódy převzaté z původních kódovníků RDA. (Dle písemného sdělení L. Benešové z NK ČR.)

¹²⁸ Pracovní překlad podle Národní knihovny ČR. (Dle písemného sdělení L. Benešové z NK ČR.)

¹²⁹ Maxwell, Robert L. *Maxwell's handbook for RDA: explaining and illustrating RDA: resource description and access using MARC21*. London: Facet Publishing, 2014. S. 707.

¹³⁰ Andrew, Paige G., Mary Lynette Larsgaard Susan M. Moore. *RDA, resource description & access and cartographic resources*. Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2015, viii, 144 s. ISBN 978-0-8389-1131-0.

¹³¹ Andrew, Paige. *RDA and cartographic materials: mapping a new route*. RDA Webinar. ALA, 2011.

¹³² Andrew, Paige and Susan Moore. *Maps the RDA way*. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: MAGIRT, 2013. S. 29.

Příklad polí 33X pro digitální mapy (CD, DVD atd.):¹³³

336 kartografický obraz \$b cri \$2 rdacontent

337 počítač \$b c \$2 rdamedia

338 počítačový disk \$b cd \$2 rdacarrier

Příklad polí 33X pro digitální atlasy (CD, DVD atd.):¹³⁴

336 kartografický obraz \$b cri \$2 rdacontent

337 počítač \$b c \$2 rdamedia

338 počítačový disk \$b cd \$2 rdacarrier

Příklad polí 33X pro digitální snímky dálkového průzkumu (CD, DVD atd.):¹³⁵

336 kartografický obraz \$b cri \$2 rdacontent

337 počítač \$b c \$2 rdamedia

338 počítačový disk \$b cd \$2 rdacarrier

Příklad polí 33X pro on-line mapy:¹³⁶

336 kartografický obraz \$b cri \$2 rdacontent

337 počítač \$b c \$2 rdamedia

338 on-line zdroj \$b cr \$2 rdacarrier

Příklad polí 33X pro on-line atlasy:¹³⁷

336 kartografický obraz \$b cri \$2 rdacontent

337 počítač \$b n \$2 rdamedia

338 on-line zdroj \$b cr \$2 rdacarrier

¹³³ Andrew, Paige G., Mary Lynette Larsgaard Susan M. Moore. *RDA, resource description & access and cartographic resources*. Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2015, viii, 144 s. ISBN 978-0-8389-1131-0.

¹³⁴ Andrew, Paige G., Mary Lynette Larsgaard Susan M. Moore. *RDA, resource description & access and cartographic resources*. Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2015, viii, 144 s. ISBN 978-0-8389-1131-0.

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ Andrew, Paige G., Mary Lynette Larsgaard Susan M. Moore. *RDA, resource description & access and cartographic resources*. Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2015, viii, 144 s. ISBN 978-0-8389-1131-0.

¹³⁷ Tamtéž

RECORD SET B2 ATLAS		
Bibliographic Record		
020	1a 9780415433433 (hardcover)	[RDA 2.15]
020	1a 9780415433440 (paperback)	[RDA 2.15]
100 1	1a Gilbert, Martin, 1d 1936- 1e author.	[RDA 18.3, 19.2, 18.4.1.2, 18.5]
245 14	1a The Routledge historical atlas of Jerusalem / 1c Martin Gilbert.	[RDA 2.3, 2.4]
250	1a 4th edition.	[RDA 2.5]
255	1a Scales differ.	[RDA 7.25.1.4]
264 1	1a London ; 1a New York : 1b Routledge, 1c 2008.	[RDA 2.8]
264 4	1a ©2008	[RDA 2.11]
300	1a 1 atlas (133 pages) : 1b illustrations, maps ; 1c 26 cm	[RDA 3.4.2.5, 3.4.5, 7.15, 3.5.1.4.14]
336	1a cartographic image 12 rdacontent	[RDA 6.9]
336	1a text 12 rdacontent	[RDA 6.9]
337	1a unmediated 12 rdamedia	[RDA 3.2]
338	1a volume 12 rdacarrier	[RDA 3.3]
504	1a Includes bibliographical references (pages 126-132).	[RDA 7.16]

Obr. č. 16 Ukázka bibliografického záznamu atlasu (Zdroj: Maxwell, Robert L. *Maxwell's handbook for RDA: explaining and illustrating RDA: resource description and access using MARC21*. London: Facet Publishing, 2014.)

2.6.8 Údaje o edici (pole 490, 830)

Údaj o edici se zapisuje podle instrukce 2.12. Identifikuje zdroje, které patří do edice, a jejich číslování v rámci edice. Pokud je přejímán název edice z jiného zdroje než z primárního dokumentu, pak se již neuvádí do hranatých závorek. Pokud je číslování neoddělitelnou částí názvu edice, zapisuje se jako součást názvu (2.12.2.3). Výjimku představuje případ, kdy je každá část edice vydána jinak a číslování není vždy součástí názvu. Pak se číslování jako součást názvu edice nezapíše. Je-li název edice ve více jazycích, zvolí se hlavní název edice v jazyce zdroje. Další názvové informace řeší pravidlo 2.14.4. Zdroje popisu budou stejné jako u hlavního názvu edice. Číslování edice je označení pořadí jednotlivých částí edice. Může označovat číslo, písmeno, znak nebo jejich kombinaci. Číslování bývá doprovázeno textem (číslo, svazek apod.). Číslování se zapisuje tak, jak je uvedeno v primárním zdroji. (2.12.9)

Příklady:

no. 8

v. 2

tome 3, partie 2

Změny v edicích se dotýkají i přepisu římských číslic.¹³⁸ V RDA se římské číslice zapisují v takové formě, jak je preferováno v národní katalogizační agentuře nebo podle pramene popisu (1.8.2).

Příklad:

Zdroj = Band LXXV (číslo edice)

RDA = Band LXXV

490 1 \$a... ; \$v Band LXXV

Je-li součástí číslování edice i rok, pak se zapisuje před číslem edice (2.12.9.3). Jestliže má edice číselné i chronologické označení, zapíše se obě.

Unifikovaný název edice (830 a) řeší pravidlo 6.2.2 preferovaný název díla. Číslování edice řeší i zde pravidlo 2.12.9.

V rámci katalogizace rozsáhlého mapového díla 3. vojenského mapování v Mapové sbírce PČF UK v Praze byla velká pozornost věnována edicím a popisu mapových děl.¹³⁹ Vzorem se stal popis mapových edic ve *Schweizerische Nationalbibliothek*. Zde se již dlouho a podrobně věnují katalogizaci mapových děl. Při té je možné zvolit dvojí postup. Katalogizovat list po listu nebo katalogizovat mapové dílo jako celek. Ve Švýcarsku popisují metodou list po listu. To umožňuje vyhledávat jednotlivě každý list. V Mapové sbírce byla zvolena kombinovaná metoda. Pro mapová díla zobrazující české území se popisuje list po listu, zahraniční mapová díla se popisují jako celek. Součástí názvu mapové edice by mělo být vždy i měřítko, zejména u rozsáhlých mapových děl.

Byl vytvořen **vzorec zápisu** pro mapové edice:¹⁴⁰

RDA:

4901_ \$a Název edice_ Měřítko; \$v Rok vydání, číslo nomenklatury.

830_0 \$a Unifikovaný název edice_ Měřítko; \$v Rok vydání, číslo nomenklatury.

Projevily se však některé problémy. Týkaly se především názvu edice, data vydání a reambulace a kombinovaných nomenklatur. Připravily se tedy možné varianty pro zápis pole 830, které je nezbytné a používá se při dalších programových kartometrických nadstavbách pro edice.

Možnosti zápisu pro různá data vydání nebo reambulace¹⁴¹ u edic:

1. na mapovém listu existuje rok a pořadí vydání, pak se запиše podle pravidel: do podpolí rok vydání 264\$c a edice 830\$v rok a pořadí, do podpole pořadí vydání 250\$a a edice 830\$v.

¹³⁸ Podle AACR2 byly přepisovány římské číslice na arabské. Týkalo se to například údajů o vydání nebo číslování edic. AACR2 = Bd. 75

¹³⁹ Novotná, Eva. Třetí vojenské mapování: vybrané problémy první české katalogizace. *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*. 2014, roč. 17, ISSN 0139-9810. (V tisku.)

¹⁴⁰ Původně pro AACR2: 4901_ \$a Název edice_ Měřítko; \$v číslo nomenklatury._ Rok vydání

Podpole \$v nemusí být uvedeno, je-li již součástí názvu. Pro selekční pole unifikovaného názvu edice vypadal vzorek následovně: 830_0 \$a Unifikovaný název edice_ Měřítko; \$v číslo nomenklatury._ Rok vydání

¹⁴¹ Tj. oprava a doplnění starších map

2. na mapovém listu existuje datum reambulace mapy, ale není datum vydání - pole datum bude v podpoli pořadí vydání 250\$a popis: Reambulace RRRR a v poznámce 500 se doplní, že jde o reambulovanou mapu (podpole 264\$c pro rok vydání bude v hranatých závorkách).
3. na mapovém listu není uveden rok ani pořadí vydání ani rok reambulace, pak se provede kvalifikovaný odhad. V podpoli rok vydání 264\$c [mezi RRRR a RRRR?] v podpoli edice 830\$v zapíšeme pouze rozmezí let ve formě RRRR-RRRR.
4. na mapovém listu je uveden rok vydání a zároveň rok reambulace, pak rok vydání uvedeme v podpoli 264 \$c a v poli pro edice 830 \$v, datum reambulace do pole k pořadí vydání 250 reambulace ve formě RRRR a do poznámky 500.

Rozmezí mapových sekcí

Některé mapové sekce jsou zapisovány jako rozmezí dvou sekcí, např. 4456-4556, pak bude zápis v podpoli pro edice 830 \$v vypadat takto:

RDA 830 \$v RRRR, 4456-4556¹⁴²

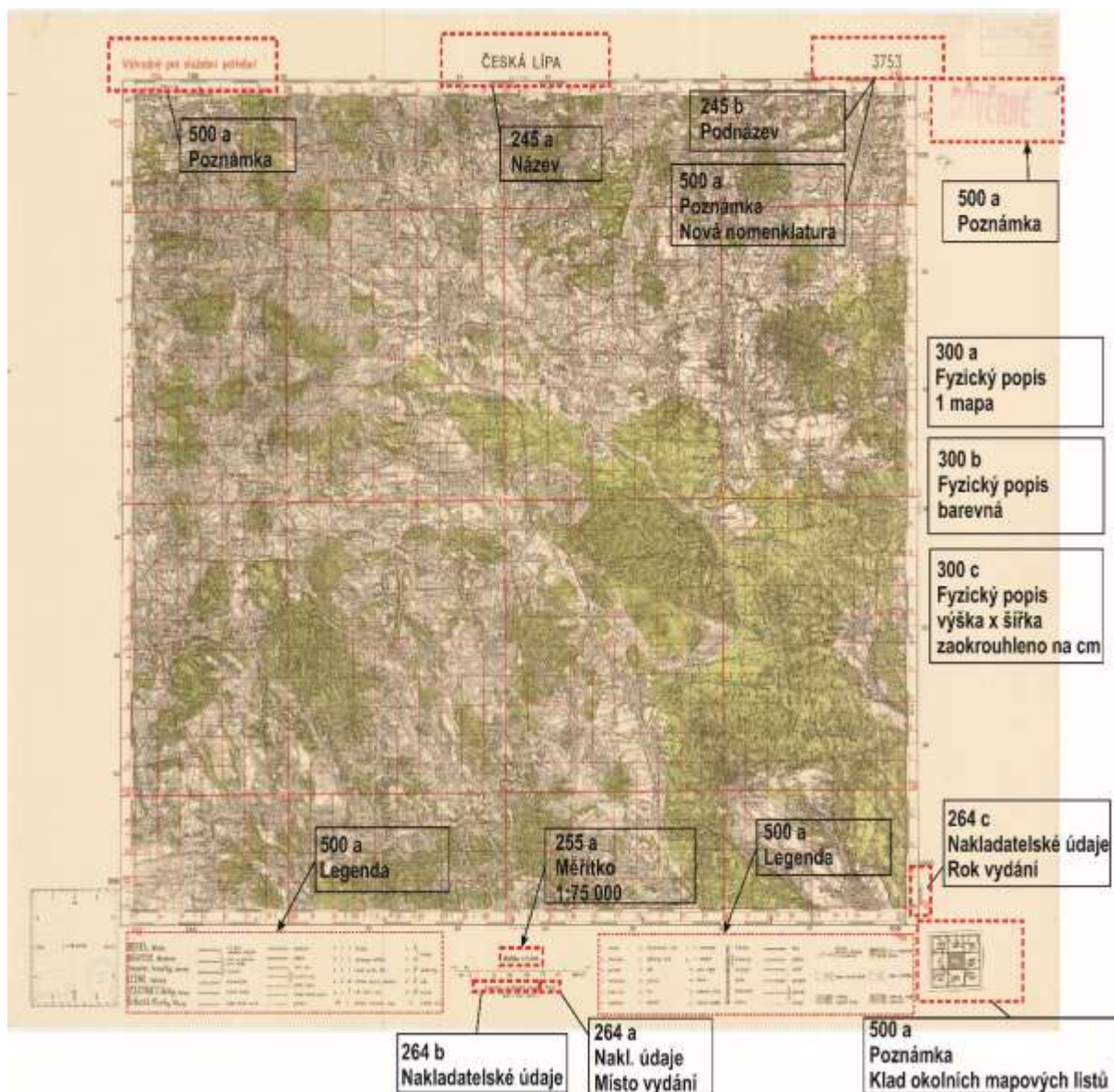
Příklady:

4901 \$a Die Franzisco-Josephinische Landesaufnahme 1:25 000

830 0 \$a Třetí¹⁴³ vojenské mapování 1:25 000 ; \$v 1877-1878, 5XII

¹⁴² AACR2 830 \$v 4456-4556, RRRR

¹⁴³ 3. vojenské mapování – číslovka byla na doporučení oddělení NK pro speciální dokumenty rozepsána, i když v praxi se používá spíše v tomto tvaru. Odkazy by měly být vyřešeny v rámci Unifikovaných názvů.

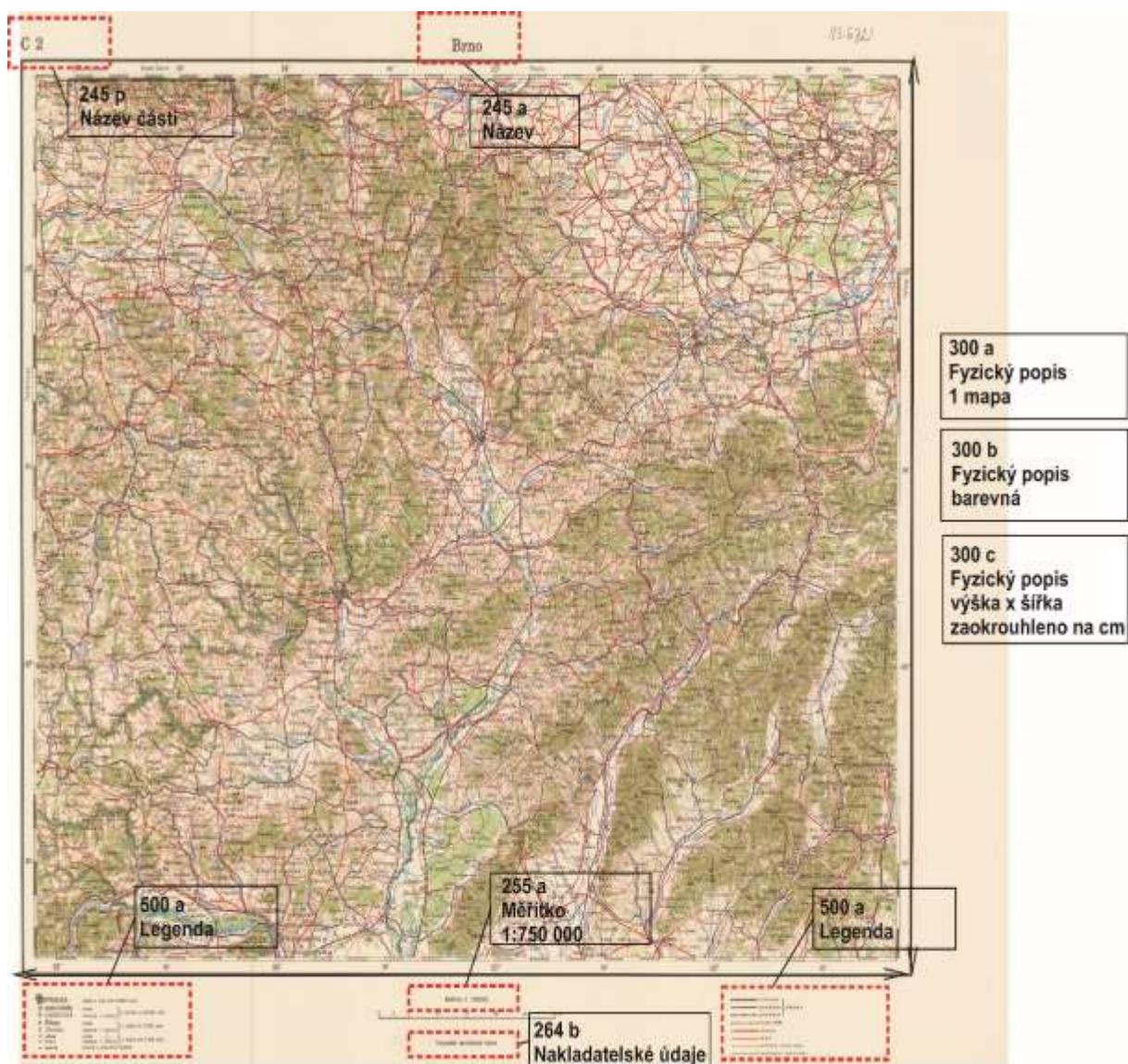

Obr. č. 18 Mapa speciální 1:75 000, sekce 3753, Česká Lípa (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka.)

Další příklady:

4901 \$a [Třetí vojenské mapování] 1:750 000

830 0 \$a Třetí vojenské mapování 1:750 000 ; \$v 1945, C2

Obr. č. 19 Přehledná mapa Střední Evropy 1:750 000, sekce C2, Brno (© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Mapová sbírka.)

2.6.9 Údaje poznámek (pole 5XX)

Pole 500

Poznámky k názvu, k údajům o odpovědnosti, k vydání, k nakladatelským údajům, k edici nebo k části se vytvářejí podle pravidla 2.20.

Příklady:

500 \$a Tabulka s údaji o počtu obyvatel a rozloze regionů
500 \$a Na rubu listu fotografie a další turistické informace
500 \$a Částečně opraveno do 4. 10. 1915
500 \$a Zvětšení německé mapy 1:100 000 z roku 1914
500 \$a Podle znakového klíče z roku 1894
500 \$a Obsahuje klad mapových listů na samostatném listu

Pokud se poznámka týká konkrétního exempláře, uvádí se v polích poznámek 500, 501, 561 a 590 **kontrolní podpole \$5**. Kód instituce MARC podle seznamu MARC code list for organizations stanovuje Library of Congress.¹⁴⁴

Příklady:

500 \$a Mapa kolorována zelenou a hnědou barvou \$5 CZ-PrUPM

Komentář: konkrétní exemplář mapy tištěné byl ještě dodatečně ručně vybarven, a proto se užije pole pro exemplář.

500 \$a Na mapě značky zakresleny modrou tužkou \$5 CZ-PrUPM

Poznámka společně s (pole 501)

Popisuje se podle pravidla 25.1. Pokud se údaj o názvu a odpovědnosti vztahuje pouze na část popisované jednotky, vydané bez společného názvu, vytvoří se poznámka uvozena frázemi: Vydáno s:, Obsahuje též:, Společně s:, Obsahuje přívazek:. Díla se samostatnými názvy se uvádí v pořadí, v jakém se vyskytují v jednotce. Pole se používá i pro popis původně samostatných děl, která byla dodatečně svázána. V tom případě podpole \$5 obsahuje Kód instituce MARC, ke které se pole vztahuje.

Příklady:

501 \$a Obsahuje přívazek: Mírová smlouva 1919 : vzorník map ČSR / Státní sbírka mapová Republiky československé \$5 CZ-PrUPM

501 \$a Společně s: Plan pratique de Bordeaux \$5 CZ-PrUPM

Formalizovaná poznámka k obsahu (pole 505)

Popisuje se podle pravidla 25.1.

¹⁴⁴ <http://www.loc.gov/marc/organizations/org-search.php>

Pole 505 je poměrně dost využívané pro vedlejší mapy, vedlejší plánky, mapové výřezy apod., které se často na mapách vyskytují. Je možné zde zapsat i další názvy vyskytující se ve zdroji, například přílohy, ilustrace, fotografie, grafy, tabulky, profily, veduty. Pole lze zapsat na úrovni základní (podpole \$a) nebo rozšířené (podpole \$t, které je selekční). Při použití podpole \$t je možné doplnit údaje o odpovědnosti v podpoli \$r a doplňující údaje v podpoli \$g. Pro vyhledání dokumentu a následně možné kartometrické analýzy je nezbytné věnovat detailní pozornost popisu vedlejších map. Pokud se mapové dílo popisuje jako celek, měla by zde být poznámka o stavu a složení díla.

Příklady:

50500 \$t Říše Přemysla O. II. -- \$t Václava II. -- \$t Lucemburská -- \$t V 15. století -- \$t V 18. (od r. 1742) -- \$t V 19. (od r. 1815) -- \$t Republika československá

50500 \$t Okolí Jablonce a Liberce -- \$t Okolí Jihlavy -- \$t Okolí Litoměřic -- \$t Ústecko -- \$t Okolí Mostu, Duchcova a Teplic

50500 \$t Acoplamiento de las carreteras principales. \$g Měřítko 1:8 000 000 -- \$t Krkonoše (Montes Gigantes) -- \$t Balnearios de Checoeslovaquia que gozan de reputación universal. \$g Měřítko 1:200 000 -- \$t Vysoké Tatry (Alto Tatra). \$g Měřítko 1:200 000 -- \$t Jeseníky. \$g Měřítko 1:400 000 -- \$t Suiza Checosajona. \$g Měřítko 1:400 000 -- \$t Correspondencia de las principales trenes expresos de Europa. \$g Měřítko 1:17 500 000 -- \$t Correspondencia de las principales líneas aéreas de Europa. \$g Měřítko 1:17 500 000

5050 \$a Doplňková mapa Československa ve střední Evropě

Poznámka o jazyku (pole 546)

Obsahu pole odpovídá instrukce 7.12 jazyk obsahu. Pole se použije v případě, že kartografický zdroj obsahuje popis ve více jazycích, a je třeba badateli vysvětlit v jakých oblastech. Rozdílné jazyky mohou být použity pro legendu, toponyma, vedlejší mapy, nakladatelské údaje, poznámky atd.

Kódy pro jazyky související s popisnou jednotkou v případě, že nepostačuje zápis v poli 008/35-37, se uvádějí v poli 041. Vyskytují se v záznamech pro vícejazyčné popisné jednotky a pro popisné jednotky obsahující překlad.

Příklady:

546 \$a Názvové údaje, nakladatelské údaje a poznámky francouzsky, místní názvy francouzsky, česky, slovensky, maďarsky a polsky

546 \$a Místní názvy italsky

Poznámka k vlastnictví (pole 561)

Strukturovaně se zde popisují předchozí vlastníci dokumentu podle instrukce 2.17. Pole lze následně využít ke studiu historie kartografického zdroje. U pole není možnost omezit poznámku na jeden konkrétní exemplář, což lze vyřešit doplněním signatury do poznámky.

Příklady:

5611 \$a Razítko: Státní sbírka mapová Republiky československé \$5 CZ-PrUPM

5611 \$a Razítko: Voj. zeměpisný ústav, archiv a knihovna \$5 CZ-PrUPM

5611 \$a Razítko: Geographisches Institut der Deutschen Karls-Universität Prag \$5 CZ-PrUPM

5611 \$a Razítko: Profesor Bernhard Brandt \$5 CZ-PrUPM

Poznámky k exemplářům a vazbě (pole 562 a pole 563)

U pole 562 je výslovně uvedeno, že je určeno pro staré tisky a rukopisy, podobně je to i u pole 563. U novodobých dokumentů by se měl bibliografický popis vztahovat na všechny exempláře daného vydání. Individuální zvláštnosti jednotlivých exemplářů se pak uvádějí tam, kde se evidují jednotky.¹⁴⁵

Poznámka o defektnosti exempláře (pole 590)

Jde o lokální pole. Zde se zapíše defekty na konkrétním exempláři s podpolem \$5. U pole rovněž není možnost omezit poznámku na jeden exemplář, což lze vyřešit doplněním signatury do konkrétní poznámky. Pole je intenzivně využíváno a slouží následně k možným akvizičním nebo restaurátorským plánům mapové sbírky.

Příklady:

590 \$a Mapa potřhaná, vytržené části, hnědé skvrny \$5 CZ-PrUPM

590 \$a Pouze 5 listů, nelze přesně určit celkový počet, minimálně 15 listů \$5 CZ-PrUPM

590 \$a Přehledová mapa je uprostřed natřena \$5 CZ-PrUPM

590 \$a Nekompletní dílo, pouze 296 mapových listů \$5 CZ-PrUPM

2.6.10 Údaje věcného popisu (pole 072, 080, 651)

Pro věcný popis ve specializovaných knihovnách a sbírkách je nezbytné použít pole, která jsou doporučena pro tvorbu minimálních záznamů: tj. pole 072 pro kód předmětové kategorie a pole 080 pro Mezinárodní desetinné třídění (MDT). Záznam přitom splňuje rozsah minimálního záznamu, obsahuje-li znak MDT nebo skupinu Konspektu, která ovšem poskytuje hrubší třídění.

Pole geografických autorit (pole 651)

¹⁴⁵ Národní knihovna. Dotazy ke katalogizaci. Dotaz č. 561. Praha: NK, 2013. Dostupné z WWW: <http://katdotaz.nkp.cz/zobraz.phtml?id=561>

Geografická autorita je druh jmenné autority obsahující geografické jméno. Vyskytuje se jako vstupní prvek v korporativním záhlaví začínajícím jurisdikcí, jako kvalifikátor v korporativním záhlaví, jako doplněk předmětového hesla, jako samostatný výraz předmětového selekčního jazyka nebo jeho podheslo.¹⁴⁶ Podle rozsahu rozeznáváme tři typy autoritních záznamů: úplného, středního a minimálního rozsahu. Záznam používaný Národní knihovnou ČR patří mezi střední záznamy.¹⁴⁷ Pravidla RDA řeší geografické autority jako preferované místní jméno v instrukci 16.2.2.

Postup prací s geografickými autoritami

Práce s geografickými autoritami patří k běžné činnosti katalogizátora, který nejprve zpracuje dokument jmenným popisem a přidá věcný popis. V případě kartografických dokumentů se většinou přidávají geografické autority, jež se ověřují v rejstříku autorit Národní knihovny. Nachází-li se zde požadované heslo, validuje se do bibliografického záznamu. Heslo se ukládá se všemi odkazovanými formami a poznámkami, i když katalogizátor vidí pouze preferované záhlaví. Odkazované formy umožní uživateli vstoupit do databáze jinými termíny, které se spojují v hierarchickém geografickém heslu. Tím je provázána autorita se záznamem a dokument prostřednictvím autority s ostatními, obsahově podobnými záznamy. Pokud heslo v rejstříku není, doplní informační specialista vlastní termín, vytvořený podle pravidel národní katalogizační agentury a ověřený v doporučených zdrojích.

Tab. č. 5 Ukázka bibliografického záznamu kartografického dokumentu podle pravidel AACR2¹⁴⁸ s geografickými autoritami (pole 651) a souřadnicemi (pole 034 a 255). Indikátory 4 v poli 651 označují neověřená geografická hesla vytvořená katalogizátorem v průběhu katalogizace. Indikátory 7 a podpole \$2 s obsahem czenas jsou naopak znakem validovaných autorit. Pole 100 je hlavním záhlavím, pole 245 obsahuje názvové údaje, pole 255 matematické údaje, v poli 260 jsou údaje o vydání a v poli 300 údaje fyzického popisu. Pole 505 uvádí vedlejší mapy.

0343	d E0233833 e E0443834 f N0473622 g N0335213
040	a ABD065 b cze c ABD065

¹⁴⁶ Novotná, Eva. Geografické autority a harmonizace rejstříku v databázi Geobibline. Acta onomastica. 2013, roč. 54, č. 1, s. 351-363. ISSN 1211-4413.

¹⁴⁷ Národní knihovna. Soubor geografických autorit MARC21. Praha: NK, 2007-2014. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-autority/soubor-geografickych-autorit-1/soubor-geografickych-autorit/>

¹⁴⁸ Relevantní český vzorový záznam v RDA nebyl v době certifikace metodiky k dispozici.

072 7	a 913(4) x Geografie Evropy, reálie, cestování 2 Konspekt 9 7
072 7	a 912 x Mapy. Atlasy. Glóby 2 Konspekt 9 7
080	a 913:912.43 x (560)+(477)+(497.2) 2 MRF
1001	a Handtke, Friedrich, d 1815-1879 7 mzk2011639654 4 ctg
24514	a Das Schwarze Meer h [kartografický dokument] : b nebst Kriegsschauplatz in der europäisch. u. asiatisch. Türkei / c von F. Handtke
255	a Měřítko různá c (023°38'33" v.d.--044°38'34" v.d./047°36'22" s.š.--033°52'13" s.š.)
260	a In Glogau : b C. Flemming, c [187-]
300	a 1 mapa : b barev., podlepena plátnem ; c 51 x 77 cm na listu 57 x 80 cm
500	a Legenda
50500	t Umgebung von Warna -- t Balkanpässe -- t Umgebung von Schumla -- t Umgebung von Silistria -- t Umgebung von Rustschuk -- t Häfen von Ssewastopol [sic] -- t Bosporus -- t Strasse der Dardanellen -- t Küstendsche.
507	a Měřítko se mění v závislosti na zeměpisné šířce
65007	a regionální geografie 7 ph116030 2 czenas
651 7	a Černé moře (oblast) 7 ge137885 2 czenas
651 7	a Bospor (Turecko) 7 ge399174 2 czenas
651 7	a Dardanely (Turecko) 7 ge619423 2 czenas
651 4	a Sevastopol (Ukrajina : oblast)
651 7	a Varna (Bulharsko : oblast) 7 ge723128 2 czenas
651 4	a Šumen (Bulharsko : oblast)
651 7	a Silistra (Bulharsko : oblast) 7 ge666942 2 czenas
651 7	a Ruse (Bulharsko : oblast) 7 ge681740 2 czenas
651 7	a Constanța (Rumunsko) 7 ge117443 2 czenas

Může také navrhnout nové geografické autority do on-line formuláře a odeslat je ke schválení oddělení věcného zpracování NK. Ve skutečnosti ale střední nebo menší knihovny a sbírky nemají dostatek zaměstnanců pro tuto činnost. Například specializovaná pracoviště, jakými jsou Knihovna geografie a Mapová sbírka PřF UK, mají při každodenní katalogizaci množství nových potenciálních návrhů pro doplnění národních autorit. Vyplnění tabulky by ale zabíralo čas potřebný pro katalogizaci. Vybírají se proto jen významnější a opakující se geografické autority, které se ve větších dávkách doplňují prostřednictvím nových návrhů. Vyplývá to ze zpoždění celkové katalogizace v českých institucích. Ideální by samozřejmě bylo zároveň doplňovat chybějící autority. Jak bylo uvedeno, pracuje se kromě autorizovaných geografických autorit s autoritami neověřenými. Tato praxe pak vede k množství různých variant souvisejících ale i s vývojem zpracování geografických autorit, s lokální katalogizační politikou i úrovní katalogizátorů. Proto je nezbytné se důsledně seznámit s pravidly tvorby geografických autorit.

Harmonizace rejstříků je proces očištění nebo sjednocení lokální databáze s autoritními rejstříky. V praxi jde o velmi zdlouhavý proces. V knihovnických programech lze sice provádět hromadné opravy a operace, ale i ty jsou časově náročné a je třeba vše dobře připravit, aby nebyly způsobeny ještě horší škody. Je možné je provádět u neautorizovaných záhlaví. Provazování s národními autoritami se děje

on-line a tam je potřeba každou jednotlivou chybně připojenou nebo zastaralou autoritu opravit vstupem do jednotlivého bibliografického záznamu. Chybné autority se pak mohou z lokálních rejstříků odmazat. Také soubor národních autorit měl a má svůj vývoj, neboť usiluje o univerzální servis všem paměťovým institucím. Vývoj se pozitivně projevil ve zpracování historických názvů Česka v souboru autorit. Katalogizátorům i uživatelům by jistě pomohly i odkazy na historické názvy sídel, nebo na německé a jiné cizojazyčné varianty geografických autorit. Další rozšíření možností by bylo v určení souřadnic v rozsahu čtyř bodů na mapě. Nyní je tato možnost v rámci vnitřního zpracování v Národní knihovně, ale ke kooperativní spolupráci se v návrhovém formuláři používá stále průsečík dvou bodů zeměpisné délky a šířky. Při zpětném vyhledávání podle souřadnic se pak uživatel může ocitnout na mapě zcela vně hledaného sídla.

Autoritní záhlaví

V autoritním záznamu MARC 21 se záhlaví zapisuje do polí 1XX, 4XX, nebo 500. Ve formátu pro autority jsou definovány dvě formy záhlaví: autorizované a vyloučené (neautorizované).¹⁴⁹ Geografické jméno používá následující pole MARC 21:

- 151 Záhlaví – geografické jméno
- 451 Směrování odkazu viz – geografické jméno
- 551 Směrování odkazu viz též – geografické jméno
- 751 Propojovací záhlaví – geografické jméno

První indikátor není definován, druhý určuje specializované hesláře. U českých souborů geografických autorit je zdroj specifikován v podpoli \$2.¹⁵⁰

Geografické jméno použité jako vstupní prvek může obsahovat vysvětlující kvalifikátory, které se zapisují do téhož podpole v kulatých závorkách.

Ke jménu místa jinému než název země, státu, se připojí jméno rozsáhlejšího územního celku ve funkci doplňku, tj. konkrétní místa se kvalifikují názvem státu, ve kterém se lokalita nachází. Jako doplněk se používá poslední (nejnovější) forma názvu státu.

Například: *Bělehrad (Srbsko)*

Nachází-li se lokalita, útvar na území dvou států, kvalifikuje se názvy obou států; názvy se uvádějí v abecedním pořadí v závorce a jsou propojeny spojkou "a". Pokud si katalogizátor není jistý, může použít doporučené referenční zdroje jako je Geografický místopisný slovník¹⁵¹ nebo další¹⁵² (viz dále). Cílem je usnadnit zpětné vyhledání selekčního termínu uživateli.

¹⁴⁹ Národní knihovna. MARC 21. Formát pro autority. Praha: NK, 2004. S. 3.

¹⁵⁰ Národní knihovna. Soubor geografických autorit MARC21. Praha: NK, 2007-2014.

¹⁵¹ Geografický místopisný slovník světa. Praha: Academia, 1993.

¹⁵² <http://authority.nkp.cz/vecne-autority/soubor-geografickych-autorit-1/zdrojev>

Například: *Krkonoše (Česko a Polsko : pohoří)*

Výjimku tvoří názvy řek protékající územím dvou států. Jako první se uvádí země, ve které řeka pramení, například Labe (Česko a Německo : řeka). Krajina obklopující město nebo obec se uvádí jako oblast. Dříve s interpunkcí po pomlčce, nyní v závorce za dvojtečkou, například: Tábor (Česko : oblast). Mezi geografické autority patří hory, pohoří, kopce, řeky, rybníky, jezera, potoky, národopisné oblasti, názvy přírodních památek, názvy parků, ulic a náměstí, názvy mostů, dopravních tras, turistických tras, chráněných krajinných oblastí, přírodních a biosférických rezervací a naučných stezek.

Například: Babiččino údolí (Česko : naučná stezka)

Soubor geografických autorit

Národní knihovna ČR vytváří a spravuje Soubor geografických autorit, jenž obsahuje autoritní záznamy geografických názvů. Slouží jako zdroj ověřených a unifikovaných záhlaví a nástroj sjednocení katalogizační praxe v oblasti geografických názvů. Z hlediska uživatele přispívá k snadnému a rychlému vyhledávání informací pomocí toponymických hesel. Soubor geografických autorit na portálu autorit Národní knihovny ČR nabízí čtrnáct podsouborů pro odbornou práci knihoven.

Soubor geografických autorit v roce 2013¹⁵³

Dokument shrnuje aktuální stav zpracování autorit rozšířený o změny pro spolupráci s pamět'ovými institucemi. Novinkami v systému zpracování geografických autorit se zabývá i dokument *Věcné authority - změny 2012/2013*.¹⁵⁴

Soubor geografických autorit

Odkazuje do databáze geografických autorit Národní knihovny ČR.

*Geolink.nkp.cz*¹⁵⁵

Obsahuje informace o prototypu aplikace k doplňování souřadnic do autoritních záznamů a popis pole 034 pro kódované kartografické matematické údaje.

¹⁵³ Balíková, Marie. *Věcné authority*. Praha: NK, 2013. S. 2. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-authority/soubor-geografickych-autorit-1/soubor-geografickych-autorit-2>

¹⁵⁴ Balíková, Marie. *Věcné authority: změny 2012/2013*. S. 2-18. Dostupné z WWW: <http://www.caslin.cz/pro-uzivatele/folder.2006-09-19.5764354832/2012>.

¹⁵⁵ Balíková, Marie a Radovan Záhořík. *Geolink.nkp.cz*. Praha: NK, 2007-2013. S. 2-3. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/geolink-nkp.cz>.

MARC21 Formát pro autority: pole 034 - Kódované kartografické matematické údaje

Popisuje jednotlivá podpole pro měřítko a souřadnice v tomto poli. S tímto polem pracuje úspěšně program Georeferencer, který umožňuje snadné ztotožnění míst na digitalizovaných starých mapách s polohou lokalit v moderních mapových aplikacích. Získaná data slouží k přizpůsobení historického mapového díla současným kartografickým zobrazením a umožňují vzájemné překrývání map nebo jejich transformaci do trojrozměrného obrazu v aplikaci Google Earth.¹⁵⁶

Soubor geografických autorit MARC21

Metodika obsahuje přehled polí pro autoritní záznamy ve výměnném formátu MARC21 a způsob jejich zpracování.

Specifická záhlaví

Podle Kongresové knihovny byly připraveny principy katalogizační politiky Národní knihovny v oblasti věcného zpracování dokumentů. Za geografickou entitu se považují i názvy přírodních památek, turistických tras, názvy ulic, mostů atp.¹⁵⁷ Soubor specifická záhlaví přesně vyjmenovává. Jsou to: cyklistické trasy, doky, dopravní trasy, farmy, historická místa, hřiště, chráněné oblasti, kanály, lesy (pojmenované), lokality, lomy, města, městské čtvrti, mosty, náměstí (plazas), parky, průplavy, přírodní rezervace, ranče, regiony, sídliště, tábory (rekreační), tunely, turistické trasy, ulice, zábavní parky, zahrady.

Geografické kódy

Pole 043 pro MARC21 obsahuje kód geografické oblasti odpovídající geografickému termínu uvedenému v záhlaví. Schéma kódu zahrnuje 7 znaků, abecedních znaků a pomlček, poskytuje informaci o hierarchických vztazích mezi geografickými a politickými oblastmi.

Například záhlaví *Česko* odpovídá geografický kód: *e-xr---*

Mezinárodně platné kódy jsou přebírány ze seznamu Kongresové knihovny MARC Code List for Geographic Areas.¹⁵⁸

Aktualizace souboru geografických autorit

Obsahuje informace o aktualizaci souboru geografických autorit, který probíhá z časových i kapacitních důvodů ve dvou fázích. V první usilují zaměstnanci oddělení věcného zpracování Národní knihovny o připojení geografických termínů obecnějšího významu. K těm patří názvy správních oblastí, měst, obcí a jejich částí a názvy významnějších geomorfologických útvarů. Pomístní jména regionálního a místního

¹⁵⁶ Moravská zemská knihovna. Georeferencer. Brno: MZK, 2012. Dostupné z WWW: <http://www.mzk.cz/o-knihovne/vyzkum-projekty/narodni-projekty/stare-mapy-online-2008-2011/georeferencer>

¹⁵⁷ Balíková, Marie. Geografické autority. Praha: NK, 2012. Dostupné z WWW: <http://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/roztridit/geogr-autor>.

¹⁵⁸ Library of Congress. MARC Code List for Geographic Areas. Washington D.C.: LC, 2008. Dostupné z WWW: <http://www.loc.gov/marc/geoareas/>.

charakteru budou do báze autorit zařazeny až v druhé fázi. Návrhy geografických jmen jsou zpracovávány průběžně.¹⁵⁹

Geografické autority – kooperace

Soubor geografických autorit je vytvářen kooperačním systémem spolupráce knihoven, díky němuž se také neustále zdokonaluje a rozrůstá.¹⁶⁰ Způsob spolupráce je rozdělen podle knihovních systémů pro knihovny. Pro systém Aleph, s nímž pracuje Národní knihovna, knihovny Akademie věd ČR a univerzitní knihovny, platí pravidlo, že knihovny nevytvářejí lokální autoritní báze, ale autority ukládají pouze do centrální autoritní báze.¹⁶¹ Ostatní knihovny pracují pomocí protokolu Z39.50 a budují své lokální autoritní báze, do nichž záznamy z báze národních autorit kopírují.¹⁶² Pro návrhy nových geografických termínů do databáze se používá zvláštní on-line formulář.¹⁶³ Návrhy zpracují specializovaní informační pracovníci Národní knihovny, která je hlavním garantem kvality geografických autorit.

Tab. č. 6 Ukázka formuláře pro návrh nových geografických autorit. Uvedená ukázka je příkladem problematiky geografických autorit, například u změn území v důsledku válečných konfliktů.

Sigla:	ABD063		
Záhlaví (geograf. termín): *	Sevastopol-oblast (Ukrajina)		
<u>Kód geograf.oblasti:</u> *	<input text"="" type="text" value="e-un---</input></td><td><input type="/>		
MDT:	(477)	MRF	

¹⁵⁹ Balíková, Marie. Aktualizace souboru Geografických autorit. Praha: NK, 2012. Dostupné z WWW: <http://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/roztridit/geogr-dopl>.

¹⁶⁰ Národní knihovna. Geografické autority: kooperace. Praha: NK, 2007-2013. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-autority/soubor-geografickych-autorit-1/geograficke-autority-kooperace/>.

¹⁶¹ Národní knihovna. Postup zpracování autorit: knihovny se systémem Aleph. Praha: NK, 2007-2013. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/kooperace/postup-zpracovani-autorit-knihovny-se-systemem-aleph/>.

¹⁶² Národní knihovna. Postup zpracování autorit: spolupráce přes Z39.50. Praha: NK, 2007-2013. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/kooperace/postup-zpracovani-autorit-spoluprace-pres-z39.50>

¹⁶³ Národní knihovna. Geografické autority: kooperace. Praha: NK, 2007-2013.

Odkazovaná forma:	Aqyar	
Příbuzný termín:		
Podřazený termín:	Sevastopol	
Nadřazený termín:	Ukrajina	
GPS:	Id E0233833 je E0443834	Vyhledat na mapě
Status:		
Zdroj ověření: *	Handtke, Friedrich. Das Schwarze Meer. Glogau : C. Flen	
URL:	www (wikipedia)	
Poznámka:	Sevastopol je podřízen přímo ukrajinské vládě, nespadá p	
OK Zrušit		

Mikroregiony, euroregiony

Jde o seznam identifikačních čísel zrušených geografických autorit a identifikačních čísel korporativních autorit, na které byly geografické autority převedeny.

Název Česko

Termín Česko se poměrně dlouho prosazoval a diskutoval v knihovnické a informační odborné veřejnosti. Bylo nutné dospět ke konsenzu, neboť v souboru geografických autorit je Česko nezbytnou součástí většiny národních zeměpisných jmen. Proto také tato část materiálů Národní knihovny obsahuje soubor diskuzí o názvu Česko.

GEO Authority – úpravy – červen 2012

Dokument informuje o změnách v katalogizační politice oddělení věcného zpracování, která je vedena snahou identifikovat a respektovat požadavky uživatelů paměťových institucí kladené na soubor geografických autorit. Požadavky uživatelů se vztahují na tvorbu adekvátních popisných metadat. Se zpřístupňováním digitálních sbírek se často generují metadata z bibliografického záznamu. Tato praxe se realizuje i při zpřístupnění digitalizovaných map z Mapové sbírky PŘF UK.

Mění se také přístup ke zpracování dokumentů. Informace jsou uváděny v širších souvislostech, vytvářejí se znalostní báze, standardizované selekční prvky se používají napříč paměťovými institucemi. Cílem navrhovaných změn mělo být zpřístupnění informačních zdrojů v oblasti veřejné správy Česka v jeho historických obdobích v databázích paměťových institucí.

Novinky ve zpracování geografických autorit se v roce 2012 týkaly práce s obecnými kvalifikátory upřesňujícími termín v případě pochybností a změn interpunkce. Požadavky vycházely z nutnosti jednoznačně strojem identifikovat jednotlivé části selekčních prvků. Podle dosavadní praxe se

např. u řeky Moravy používal kvalifikátor po čárce, aby došlo k odlišení řeky od území. Naopak u Dunaje se kvalifikátor nepoužíval, protože jde o jednoznačné hydronymum.

Od roku 2013 se obecný kvalifikátor u geografických autorit musí používat ve všech případech a s novou interpunkcí a pořadím prvků.

Například:

651 7 \$a Morava (řeka) oproti dřívějšímu Morava, řeka

651 7 \$a Dunaj (řeka : oblast) oproti dříve užívanému termínu Dunaj-oblast

Změny se týkají všech toponym s výjimkou názvů obcí, měst a jejich částí. Zde obecný kvalifikátor typu obec nepoužíváme. Používají se také názvy historických územních celků pro české a německé území.¹⁶⁴

Tab. č. 7 Ukázka nově zavedeného geografického termínu pro České království

Ident. číslo	ge745334
Záhlaví	 České království
Kód geogr. oblasti	e-xr--- e-xr-cc
Odkaz. forma	Království české Česko (1198-1918)
Asoc. termín	země Koruny české
MDT	 (437.31)
Angl. ekvivalent	Kingdom of Bohemia
Poznámka	Používá se ve vstupním prvku korporací zapsaných pod správním celkem s působností pro České království v letech 1198 - 1918 a ve věcném popisu pro události odehrávající se na území Českého království; zde se připojí i termín Česko s odpovídajícím chronologickým údajem. Historický státní útvar na území Česka od 12. století do roku 1918. Nezaměňovat s názvem země Koruny české, což bylo součástí všech historických českých zemí.
Další informace	 Wikipedie (České království)

Zdroje k ověřování geografických autorit

Forma geografického jména se ověřuje v doporučených příručkových pramenech (tištěných i elektronických).¹⁶⁵ Neexistuje-li zažitá česká forma jména, použije se forma jména obvyklá v úředním jazyce země. Používá-li se v dané zemi více úředních jazyků, zvolí se forma jména nejčastěji se vyskytující v příručkových pramenech.¹⁶⁶ Oproti praxi Návoslovné komise ČÚZK a doporučením

¹⁶⁴ Balíková, Marie. *Věcné autority*. Praha: NK, 2013. S. 13-18.

¹⁶⁵ Národní knihovna. Zdroje k ověřování geografických autorit. Praha: NK, 2007-2013. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-autority/soubor-geografickych-autorit-1/zdroje/>

¹⁶⁶ Novotná, Eva. Informační podpora geografie. Praha: PšF UK, 2009. S. 201.

OSN, které upřednostňují používání endonym, se v české katalogizační praxi preferuje běžně užívaná česká forma geografického názvu (exonyma).

Žánr, forma (pole 655)

V rámci projektu TEMAP byl vypracován podrobný seznam formálních deskriptorů pro věcný popis kartografických dokumentů. Základem se stal seznam deskriptorů v souboru národních autorit, který byl doplněn z poměrně velkého množství informačních zdrojů pro kartografii a zejména z klasifikace rozsáhlé (223 000 map) databáze starých map IKAR, který používá Státní knihovna v Berlíně. Původní seznam deskriptorů byl radikálně zkrácen na poradě katalogizační skupiny v roce 2011 a zejména po poradě s Mgr. Marií Balíkovou, vedoucí oddělení věcného popisu v NK ČR. Formální deskriptory byly přeloženy do angličtiny odborníky na Masarykově univerzitě. Byly zpracovány návrhy nových věcných autorit doplněné odkazy, znaky mezinárodního desetinného třídění, anglickým ekvivalentem, citací dokumentu a popřípadě také vysvětlující poznámkou.

Celkem bylo vytvořeno, doplněno a odesláno 157 návrhů nových formálních deskriptorů z Mapové sbírky PrF, MZK a Vojenského historického ústavu (dále VHÚ). Deskriptory se stále doplňují do databáze autorit. Základní hierarchickou strukturu tvoří tyto skupiny: topografické mapy, astronomické mapy, tematické mapy. Zvláštní skupiny kartografických dokumentů jsou uvedeny na konci souboru, jde o: 3D mapy, 3D plány, knižní mapy (tj. mapy složené do podoby knihy), mapové skici, mapy polokoulí, reliéfní mapy, slepé mapy (viz němé mapy, viz obrysové mapy), skládací mapy, topografická mapová díla, pohledové mapy, atlasy světa, národní atlasy, kruhové mapy, mapové výřezy, typografické mapy, rukopisné mapy, rukopisné plány, fotografické atlasy, fotografické plány, geologické profily, výškové profily a vegetační profily.

Katalogizační skupina TEMAP pro věcný popis starých map ve spolupráci s M. Balíkovou řešila zejména problém tradičních užití věcných polí (v MARC 21) 650 a 655 pro kartografické dokumenty. Při věcném popisu se postupuje následujícím způsobem: V poli 650 je uvedena tematická autorita (například geologie) a v poli 655 je popsána forma nebo žánr dokumentu (například geologická mapa). Zjednodušeně pole 650 (věcné heslo) odpovídá na otázku: *o čem je dokument?* Např.: politická geografie, geologie, hydrologie, klimatologie atd. Pole 655 (žánr/forma) odpovídá na otázku: *co je dokument?* Například turistické mapy, hydrologické mapy, geomorfologické mapy, glóby, atlasy atd.

Příklady (včetně polí 651):

65007	\$a města \$7 ph115399 \$2 czenas
65007	\$a cestovní ruch \$7 ph119113 \$2 czenas
651 7	\$a Lublaň (Slovinsko) \$7 ge134327 \$2 czenas

655 7	\$a plány měst \$7 fd133027 \$2 czenas
655 7	\$a turistické mapy \$7 fd133737 \$2 czenas

65007	\$a regionální geografie \$7 ph116030 \$2 czenas
65007	\$a správní obvody \$7 ph172914 \$2 czenas
651 7	\$a Evropa \$7 ge137210 \$2 czenas
655 7	\$a regionální mapy \$7 fd808073 \$2 czenas
655 7	\$a politické a správní mapy \$7 fd133032 \$2 czenas

65007	\$a politická geografie \$7 ph124232 \$2 czenas
651 7	\$a Francie \$7 ge129152 \$2 czenas
651 7	\$a Velká Británie \$7 ge134525 \$2 czenas
655 7	\$a politické a správní mapy \$7 fd133032 \$2 czenas

65007	\$a automobilová doprava \$7 ph118701 \$2 czenas
651 7	\$a Švédsko \$7 ge134629 \$2 czenas
655 7	\$a automapy \$7 fd131856 \$2 czenas

65007	\$a ozbrojené konflikty \$7 ph116642 \$2 czenas
65007	\$a první světová válka (1914-1918) \$7 ph126327 \$2 czenas
651 7	\$a Flandry \$7 ge134168 \$2 czenas
651 7	\$a Francie severní \$7 ge134172 \$2 czenas
651 7	\$a Champagne (Francie : oblast) \$7 ge128915 \$2 czenas
651 7	\$a Alsasko (Francie) \$7 ge128655 \$2 czenas
651 4	\$a Vogézy (Francie : oblast)
655 7	\$a vojenské mapy \$7 fd133817 \$2 czenas

65007	\$a etnografie \$7 ph137601 \$2 czenas
651 7	\$a Besarábie (Moldavsko a Ukrajina) \$7 ge137301 \$2 czenas
655 7	\$a etnografické mapy \$7 fd186755 \$2 czenas

65007	\$a vojenská topografie \$7 ph316247 \$2 czenas
651 4	\$a Cejkov (Slovensko : oblast)
651 7	\$a Debrecín (Maďarsko : oblast) \$7 ge736510 \$2 czenas
655 7	\$a topografická mapová díla \$7 fd688544 \$2 czenas
655 7	\$a vojenské mapy \$7 fd133817 \$2 czenas

65007	\$a astronomie \$7 ph114088 \$2 czenas
-------	--

65007	\$a nebeská tělesa \$7 ph425896 \$2 czenas
65007	\$a Měsíc \$7 ph117905 \$2 czenas
655 7	\$a astronomické mapy \$7 fd185980 \$2 czenas

65007	\$a geochemie \$7 ph120501 \$2 czenas
65007	\$a hydrogeochemie \$7 ph257836 \$2 czenas
65007	\$a povrchové vody \$7 ph124451 \$2 czenas
65007	\$a fluvialní sedimenty \$7 ph551528 \$2 czenas
651 7	\$a Československo \$7 ge131689 \$2 czenas
651 7	\$a Sušice (Klatovy, Česko : oblast) \$7 ge131006 \$2 czenas
655 7	\$a hydrologické mapy \$7 fd185308 \$2 czenas

65007	\$a historická geografie \$7 ph120715 \$2 czenas
65004	\$a didaktika geografie
655 7	\$a historické atlasy \$7 fd131835 \$2 czenas
655 7	\$a školní atlasy \$7 fd133893 \$2 czenas

65007	a politická geografie 7 ph124232 2 czenas
651 7	a země světa 7 ge131523 2 czenas
655 7	a tematické glóby 7 fd808075 2 czenas

Dalším problémem byla rozdílná označení termínu *staré mapy* (užívaný odbornou veřejností) versus termín *dějepisné/historické mapy* (užívaný v NK ČR). Zde došlo nakonec ke shodě a na prosincovém (2011) zasedání komise pro věcný popis v NK ČR byl odsouhlasen termín *staré mapy* (analogicky k termínu *staré tisky*) s chronologickou hranicí 1850 pro skupinu konspektu (pole 072), pro hesla (pole 650) i pro formální deskriptory (pole 655). Termín *dějepisné/historické mapy* zůstává pro tematické označení map pojednávajících o historickém období.

2.6.11 Pole pro webové odkazy (pole 856)

Další možností rozšíření bibliografického záznamu je připojování *on-line* kartografických dokumentů dostupných z internetových URL (jednotný lokátor zdrojů) adres prostřednictvím pole **856** (MARC21). U tohoto pole nedochází v RDA ke změnám. Je zde však řada problémů. Především jsou dokumenty ukládány na proměnlivé adresy a vyžadují následné kontroly a ruční opravy. Například v SW Aleph je však možné nastavit dávkové automatické kontroly funkčních URL adres. Pole je možné využít i pro odkazy na digitalizované dokumenty v pevném úložišti instituce. Podle doporučení Souborného katalogu se pro odkazy na digitalizované mapy a atlasy užívá první indikátor 4, druhý indikátor 1

a podpole \$y pro zástupný text s upřesněním pro uživatele.¹⁶⁷ Pro související zdroj se pak vyplní indikátor 2.

Příklady:

85641 \$u http://digitoool.is.cuni.cz/R/?func=dbin-jump-full&object_id=1182862 \$y Zobrazení plného textu (Digitální archiv UK)

85642\$u

http://ckis.cuni.cz/exlibris/aleph/a21_1/apache_media/X4IIKIBJKSRK83K2EAS3STU6DPR66U.pdf

\$y Plný text článku o originále

3. Srovnání novosti postupů

Poslední metodika ke katalogizaci kartografických dokumentů byla vydána v roce 2005.¹⁶⁸ Předkládaná metodika pro katalogizaci kartografických dokumentů v RDA je zcela nová v rámci ČR i okolních zemí. Popisuje rozdíly mezi stávající a plánovanou katalogizací. Přináší řadu konkrétních příkladů. Vznikla na základě dlouhodobé praxe, publikování a sledování uvedené problematiky. Prozatím nebyla vydána ani očekávaná monografie ALA o katalogizaci kartografických dokumentů v RDA.¹⁶⁹ Autorka tedy čerpala především z praktické katalogizace, kdy v rámci projektu TEMAP bylo zkatalogizováno v Mapové sbírce PŘF UK již 40 000 specializovaných dokumentů včetně atlasů a glóbů. Přičemž glóby

¹⁶⁷ Národní knihovna. Informace k polím 856 a 956. Dostupný z: <http://www.caslin.cz/spoluprace/dodavani-dat/informace-k-polim-856-a-956>

¹⁶⁸ Andresová, Ivana, ed. *Katalogizace kartografických dokumentů: příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2005. 85 s. ISBN 80-7050-467-6.

¹⁶⁹ Andrew, Paige G. and Mary Laarsgard. *RDA and Cartographic Resources*, Chicago: ALA Editions, 2014. ISBN 978-0-8389-1131-0. Vyšlo v říjnu 2014.

a mapová díla třetího a druhého vojenského mapování byly v ČR odborně katalogizovány vůbec poprvé, čímž vznikly důležité vzorky. V rámci katalogizace byly také vytvořeny soubory autorit pro formální deskriptory a žánry v Národní knihovně ČR. Do souboru národních autorit jsou průběžně doplňovány i geografické autority. O novosti postupu a mezinárodním zájmu odborné veřejnosti o výzkum autorky svědčí i fakt, že v roce 2014 publikovala článek v odborném španělském periodiku s impakt faktorem.¹⁷⁰

4. Popis uplatnění certifikované metodiky

Metodika je určena pro využití v paměťových institucích ČR: Národní knihovně, Moravské zemské knihovně, oborových informačních institucích, specializovaných knihovnách, vysokoškolských knihovnách, vědeckých knihovnách, archivech, muzeích, galeriích, mapových sbírkách. Může sloužit i teoretickému a didaktickému využití v knihovnických a informačních školách, producentům knihovnických a publikačních programů a správcům souborných katalogů. Metodika by mohla být základním materiálem pro diskuzi o budoucí české interpretaci katalogizačních pravidel RDA v oblasti katalogizace speciálních dokumentů, zejména kartografických zdrojů, neboť jiné návody zatím nejsou k dispozici.

Díleč i celkové výsledky řešení byly publikovány na konferencích, seminářích a v člancích v odborných, impaktovaných i recenzovaných časopisech.

5. Seznam použité literatury

ALA. MAGIRT [online]. Chicago: MAGIRT, © 1996–2014 [cit. 2014-1-15]. Dostupné z WWW:

<http://www.ala.org/magirt/>

ALA. MAGIRT. *Training & Presentations* [online]. Chicago: MAGIRT, © 1996–2014 [cit. 2014-1-

15]. Dostupné z WWW: <http://magirt.ala.libguides.com/trainingsandpresentations>

ALA. *RDA: Resource Description and Access*. Chicago: American Library Association, 2010. ISBN 978-0-8389-1093-1.

ALA. RDA Toolkit [online]. ALA, © 2010 [cit. 2014-1-15]. Dostupné z WWW:

<http://access.rdatoolkit.org/>

ALA. *RDA: back to the basics : an ALCTS pre-conference*. June 28, 2013. Chicago: ALA, 2013.

ALA. *RDA: resource description and access*. Chicago: American Library Association, 2010. ISBN 978-0-8389-1093-1.

¹⁷⁰ Novotná, Eva. Catalogación de documentos cartográficos en RDA. El profesional de la información. 2014, roč. 23, č. 2, s. 195-203, ISSN 1386-6710.

ALA. *RDA in translation* [online]. ALA, © 2010 [cit. 2014-1-15]. Dostupné z WWW: <http://www.rdatoolkit.org/translation>

Anglo-americká katalogizační pravidla, 2. vydání, revize 1988. Praha: Národní knihovna ČR, 1994-. ISBN 80-7050-187-1.

ANDRESOVÁ, Ivana, ed. *Katalogizace kartografických dokumentů: příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2005. 85 s. ISBN 80-7050-467-6.

ANDREW, Paige. *RDA and cartographic materials: mapping a new route*. RDA Webinar [online]. ALA, 2011 [cit. 2014-2-15]. Dostupné z WWW: <http://www.ala.org/alcts/confevents/upcoming/webinar/cat/092811>

ANDREW, Paige. *RDA and Cartographic Materials: Mapping A New Route, an ALCTS Webinar. Questions & Answers Log*. RDA Webinar [online]. ALA, 2011 [cit. 2014-2-15]. Dostupné z WWW: http://alcts.ala.org/ce/0928_2011_RDA_and_Cartographic_Materials_QA.doc

ANDREW, Paige and Susan MOORE. *Maps the RDA way*. Presentation at ALA Meeting 2013 [online]. Chicago : MAGIRT, 2013 [cit. 2014-2-15]. Dostupné z WWW: http://lgdata.s3-website-us-east-1.amazonaws.com/docs/3001/802199/MAGIRT_2013_Program_Presentation_Slides.pdf

ANDREW, Paige and Susan MOORE. *Maps the RDA Way-the Sequel. Webinar* [online]. MAGIRT, 2013 [cit. 2014-2-15]. Dostupné z WWW: <http://ala.adobeconnect.com/p658auoia2i/>

ANDREW, Paige. G. and Mary LAARSGARD. *RDA and Cartographic Resources*, Chicago: ALA Editions, 2014. ISBN 978-0-8389-1131-0.

BALÍKOVÁ, Marie. *Aktualizace souboru Geografických autorit* [online]. Praha: NK, 2012 [cit. 2014-5-20]. Dostupné z WWW: <http://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/roztridit/geogr-dopl>

BALÍKOVÁ, Marie. *Geografické autority* [online]. Praha: NK, 2012 [cit. 2014-5-20]. Dostupné z WWW: <http://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/roztridit/geogr-autor>

BALÍKOVÁ, Marie. *Věcné autority* [online]. Praha: NK, 2013 [cit. 2014-5-20]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-authority/soubor-geografickych-autorit-1/soubor-geografickych-autorit-2>

BALÍKOVÁ, Marie. *Věcné autority: změny 2012/2013* [online]. Praha: NK, 2013 [cit. 2014-5-20]. Dostupné z WWW: <http://www.caslin.cz/pro-uzivatele/folder.2006-09-19.5764354832/2012>.

BALÍKOVÁ, Marie a Radovan ZÁHOŘÍK. *Geolink.nkp.cz* [online]. Praha: NK, 2007-2013 [cit. 2014-5-20]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/geolink-nkp.cz>

ČSN 730401 *Názvosloví v geodézii a kartografii*. Praha: Český normalizační institut, 1989. 111 s.

DROBÍKOVÁ, Barbora. *Problém funkcí katalogu v digitálním prostředí* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. 171 s. Dizertační práce. Vedoucí práce Richard Papík.

ENCYKLOPEDICKÝ ÚSTAV. *Geografický místopisný slovník světa*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1993. 924 s. ISBN 80-200-0445-9.

HOFMANN, Gustav. *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 1984. 100 s.

CHVOJKA, Miloš a Jiří SKÁLA. *Malý slovník jednotek měření*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1982. 278 s.

IFLA. *Ustanovení mezinárodních principů katalogizace* [online]. Praha: NK, 2009 [cit. 2014-5-21]. Dostupné z WWW: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-cs.pdf

IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. *Functional Requirements for Bibliographic Records: final report*. München: K.G. Saur, 1998. ISBN 978-3-598-11382-6. Dostupné též z WWW: <http://archive.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>

IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR). *Functional Requirements for Authority Data: a conceptual model*. Ed. by Glenn E. Patton. München: K.G. Saur, 2009. ISBN 978-3-598-24282-3. Dostupné též z WWW: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frad/frad_2013.pdf

IFLA. *International Standard Bibliographic Description (ISBD)*. München: K. G. Saur, 2007. 1 sv. ISBN 978-3-59-824280-9.

IFLA. *ISBD(CM): mezinárodní standardní bibliografický popis pro kartografické dokumenty*. 1. čes. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 1997. vii, 59 s. ISBN 80-7050-221-5.

Joint Steering Committee for Development of RDA. *RDA: Resource Description and Access* [online]. JSC, 2014 [cit. 2014-2-20]. Dostupné z WWW: <http://www.rda-jsc.org/rda.html>

Joint Steering Committee for Development of RDA. *RDA-FRAD mapping* [online]. JSC, 2014 [cit. 2014-2-20]. Dostupné z WWW: <http://www.rda-jsc.org/docs/5rda-rdafradmappingrev.pdf>

KÁRÁSZOVÁ, Lenka. *Vývoj katalogizačních pravidel "Resource Description and Access"* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. 90 s. Diplomová práce. Vedoucí práce Barbora Drobíková.

KIORGAARD, Deirdre. *RDA_FRBR Mapping* [online]. JSC, 2008 [cit. 2013-8-20]. Dostupné z WWW: <http://www.rda-jsc.org/docs/5rda-rdafrbrmappingrev2.pdf>

KUHAGEN, Judith A. *RDA Essential* [online]. Washington D.C.: LC, 2010 [cit. 2013-8-22]. http://www.rda-jsc.org/docs/10_11_30_LCReferencestaffbriefingrev2011.ppt

LIBRARY OF CONGRESS. *Accessing Policy Statements* [online]. Washington D.C.: LC, 2014 [cit. 2014-5-22]. Dostupné z WWW: http://www.loc.gov/aba/rda/lcps_access.html

LIBRARY OF CONGRESS. *264 production, publication, distribution, manufacture and copyright notice* [online]. Washington D.C.: LC, 2011 [cit. 2014-5-21]. Dostupné z WWW: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bd264.html>

LIBRARY OF CONGRESS. MARC 21 Bibliographic : 08: Maps (NR) [online]. Washington D.C.: LC, 2010 [cit. 2014-6-12]. Dostupné z WWW: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/concise/bd008p.html>

LIBRARY OF CONGRESS. MARC Code List for Geographic Areas [online]. Washington D.C.: LC, 2012 [cit. 2013-8-22]. Dostupné z WWW: <http://www.loc.gov/marc/geoareas>

LIBRARY OF CONGRESS. *RDA Core elements* [online]. Washington D.C.: LC, 2014 [cit. 2014-5-25]. Dostupné z WWW: http://www.loc.gov/aba/rda/pdf/core_elements.pdf

LICHTENBERGOVÁ, Edita, BALÍKOVÁ, Marie, BENEŠOVÁ, Ludmila, PŘIBYLOVÁ, Jarmila a Jaroslava SVOBODOVÁ. *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21: tištěné a elektronické monografie: katalogizace na úrovni minimálního záznamu* [online]. Praha: NK, 2014 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-zaznamu>

MARC 21: *bibliografický formát*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2003. ISBN 80-7050-427-7.

MARC 21: *formát pro autority*. Praha: Národní knihovna ČR, 2004. ISBN 80-7050-441-2.

MAXWELL, Robert L. *Maxwell's handbook for RDA: explaining and illustrating RDA: resource description and access using MARC21*. London: Facet Publishing, 2014. x, 900 s. ISBN 978-1-85604-832-3.

McEATHRON, Scott R. The cataloging of globes. *Cataloging & Classification Quarterly* 1999, vol. 27, n. 1-2.

MENDES, Luiz. *Access Point Changes: with exercises*. In: RDA: Back to the Basics-an ALCTS Pre-conference. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago : ALA, 2013.

MOORE, Susan. *Natural Scale Indicator* [online]. Iowa: University of Northent Iowa, 2013 [cit. 2013-9-10]. Dostupné z WWW: https://www.youtube.com/watch?v=vSus_5bt440

MOORE, Susan. *About RDA cataloguing* (e-mail). 2013.

MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIHOVNA. *Georeferencer* [online]. Brno: MZK, 2012 [cit. 2013-7-20]. Dostupné z WWW: <http://www.mzk.cz/o-knihovne/vyzkum-projekty/narodni-projekty/stare-mapy-online-2008-2011/georeferencer>

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Funkční požadavky na bibliografické záznamy: závěrečná zpráva*. Praha: Národní knihovna ČR, 2002. ISBN 80-7050-400-5.

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Dodatky MARC21 r. 2013: pracovní překlady vybraných polí* [online]. Praha: NK, 2013 [cit. 2014-5-29]. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/dodatky-marc21-pracovni-preklady>

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Doporučený záznam RDA/MARC 21 pro textové monografické zdroje* [online]. Praha: NK, 2013 [cit. 2014-5-29]. Dostupné z WWW: http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/Doporaznam_RDA_opr.pdf

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Minimální záznam RDA/MARC 21 pro textové monografické zdroje* [online]. Praha: NK, 2013 [cit. 2014-5-29]. Dostupné z WWW: http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/MinizaznamRDA_schv_opr.pdf

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Soubor geografických autorit MARC21* [online]. Praha: NK, 2007-2014 [cit. 2013-9-29]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-authority/soubor-geografickych-autorit-1/soubor-geografickych-autorit>

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Geografické autority: kooperace* [online]. Praha: NK, 2007-2013 [cit. 2013-9-29]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-authority/soubor-geografickych-autorit-1/geograficke-autority-kooperace>

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Informace k polím 856 a 956* [online]. Praha: NK, 2001-2014 [cit. 2013-9-29]. Dostupný z WWW: <http://www.caslin.cz/spoluprace/dodavani-dat/informace-k-polim-856-a-956>

NÁRODNÍ KNIHOVNA. MARC 21. *Formát pro autority*. Praha: NK, 2004. ISBN 80-7050-441-2.

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Postup zpracování autorit: knihovny se systémem Aleph* [online]. Praha: NK, 2007-2013 [cit. 2013-9-29]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/kooperace/postup-zpracovani-autorit-knihovny-se-systemem-aleph/>

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Postup zpracování autorit: spolupráce přes Z39.50* [online]. Praha: NK, 2007-2013 [cit. 2013-9-29]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/kooperace/postup-zpracovani-autorit-spoluprace-pres-z39.50>

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Zdroje k ověřování geografických autorit* [online]. Praha: NK, 2007-2013 [cit. 2013-9-29]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-authority/soubor-geografickych-autorit-1/zdroje/>

OCLC. *OCLC RDA Policy statement* [online]. Ohio: OCLC, 2013 [cit. 2013-8-20]. Dostupné z WWW: <http://www.oclc.org/en-US/rda/new-policy.html>

OCLC. *Bibliographic Formats and Standards* [online]. Ohio: OCLC, 2013 [cit. 2013-8-20]. Dostupné z WWW: <http://www.oclc.org/bibformats/en.html>

OLIVER, Chris. *Understanding RDA : A Guide to Some Basic Concepts*. In: RDA: Back to the Basics-an ALCTS Pre-conference. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: ALA, 2013.

OLIVER, Chris. *RDA: Highlights of Descriptive Changes*. In: RDA: Back to the Basics-an ALCTS Pre-conference. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: ALA, 2013.

RANKIN, Kate and Mary Lynette LARSGAARD. *RDA for cartographic resources* [online]. Hawai: University of Hawai'i at Manoa, 2012 [cit. 2013-8-26]. Presentation at WAML Meeting 2012. Dostupné z WWW: <http://digitalscholarship.unlv.edu/libfacpresentation/98/>

UHLÍŘ, Zdeněk. K významu a souvislostem přípravy dat pro digitalizaci rukopisů. *Národní knihovna: knihovnická revue* [online]. 1999, č. 3, s. 117–129. ISSN 1214-0678. Dostupný z WWW: <http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR9903/9903117.html>

WELSH, Anne and Sue BATLEY. *Practical cataloguing: AACR, RDA and MARC21*. Chicago: Neal-Schuman Publishers, imprint of American Library Association, c2012. ISBN 978-1-55570-743-9.

WHITACRE, Cynthia and Georgia FUJIKAWA. *View from utilities*. In: RDA: Back to the Basics-an ALCTS Pre-conference. Presentation at ALA Meeting 2013. Chicago: ALA, 2013.

6. Seznam publikací, které předcházely metodice a byly publikovány, výstupy z originální práce

NOVOTNÁ, Eva. Catalogación de documentos cartográficos en RDA. *El profesional de la informacion*. 2014, roč. 23, č. 2, s. 195-203. ISSN 1386-6710.

NOVOTNÁ, Eva. Třetí vojenské mapování: vybrané problémy první české katalogizace. *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, 2014, 17 (v tisku).

NOVOTNÁ, Eva. Katalogizace globů. *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, 2014, 17 (v tisku).

NOVOTNÁ, Eva. Staré mapy a grafiky v Geografické bibliografii ČR on-line. *Knihovna: knihovnická revue* [online]. 2013, roč. 24, č. 1, s. 5-27. ISSN 1801-3252. Dostupný z WWW: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna131/13105.htm>.

NOVOTNÁ, Eva. TEMAP: a new project of the Czech Republic for accessing map collections (2011-2015). *e-Perimetron* [online]. 2013, roč. 7, č. 4, s. 182-194. ISSN 1790-3769. Dostupný z WWW: http://www.e-perimetron.org/Vol_7_4/Novotna.pdf.

NOVOTNÁ, Eva. Geografické autority a harmonizace rejstříku v databázi Geobibline. *Acta onomastica*. 2013, roč. 54, č. 1, s. 351-363. ISSN 1211-4413.

NOVOTNÁ, Eva; STACHOŇ, Zdeněk. Technologie pro zpracování mapových sbírek ČR. In: *Digitalizace mapových sbírek a archivů II: prezentace k přednášce ze dne 4. 11. 2011* [online]. Praha : Kartografická společnost ČR, 2011 [cit. 2011-11-00]. Dostupný z WWW: http://www.czechmaps.cz/data/seminar_041111/Novotna_digitalizace_2011.pdf

NOVOTNÁ, Eva. *Informační podpora geografie*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2009, 268 s. ISBN 978-80-86561-42-4.

7. Seznam příloh

Příloha č. 1 Ukázka bibliografického záznamu mapy z Library of Congress

001 18135955
005 20140502101347.0
007 aj|canzn
008 140501q2013 ai g a 1 eng
010 __ |a 2014585225
034 1_ |a a |b 700000
034 1_ |a a |b 6000
040 __ |a DLC |b eng |e rda |c DLC
050 00 |a G7151.E635 2013 |b .A7
052 __ |a 7151
052 __ |a 7154 |b Y4
052 __ |a 7143 |b N2
245 00 |a Armenia map Yerevan : |b free / |c [prepared for] Hyur Service.
255 __ |a Scale 1:700,000.
255 __ |a Scale 1:6,000.
264 _1 |a Yerevan : |b Hyur Service, |c [2013?]
300 __ |a 2 maps on 1 sheet : |b both sides, color ; |c 42 x 50 cm and 40 x 39 cm, sheet 42
— x 61 cm, folded to 21 x 10 cm
336 __ |a cartographic image |b cri |2 rdacontent
337 __ |a unmediated |b n |2 rdamedia
338 __ |a sheet |b nb |2 rdacarrier
500 __ |a Selected buildings shown pictorially on Armenia map; Yerevan map shows
— building coverage and house numbering.
500 __ |a Relief shown by spot heights on Armenia map.
500 __ |a Title from panel.
500 __ |a Date at head of "Regular tours" advertisement: March 15-November 1, 2013.
500 __ |a Includes text, location map (inset), index to city-center points of interest, Hyur
— Service price tables, color illustrations, and advertisements.
505 0_ |a Republic of Armenia [and] Republic of Mountainous Karabakh (Artsakh) --
— Yerevan down town.
650 _0 |a Central business districts |z Armenia (Republic) |z Yerevan |v Maps.
651 _0 |a Armenia |v Maps.
651 _0 |a Yerevan (Armenia) |v Maps.
651 _0 |a Nagorno-Karabakh (Azerbaijan) |v Maps.
655 _7 |a Tourist maps. |2 lcgft

Příloha č. 2 Ukázka bibliografického záznamu atlasu z Library of Congress

001 17463477
005 20130418140926.0
007 ad canzn
008 120914t20112011mx e l 0 spa d
010 __ |a 2012461356
020 __ |a 9786075021010
020 __ |a 6075021019
035 __ |a (OCoLC)ocn785949924
040 __ |a CGU |b eng |c CGU |e rda |d CGU |d DLC
042 __ |a lccopycat
097 00 |a SD397.M25 |b A85 2011
245 00 |a Atlas de las costas de Veracruz : |b manglaras y dunas / |c Jorge López-Portillo [and 8 others].
264 _1 |a Xalapa, Veracruz : |b Gobierno del Estado de Veracruz, |c [2011].
264 _4 |c ©2011.
300 __ |a 1 atlas (248 pages) : |b color illustrations, maps ; |c 30 cm.
336 __ |a text |a cartographic image |2 rdacontent
337 __ |a unmediated |2 rdamedia
338 __ |a volume |2 rdacarrier
490 1_ |a Colección Veracruz siglo XXI
650 _0 |a Mangrove forests |z Mexico |z Veracruz (Veracruz-Llave) |v Maps.
650 _0 |a Sand dunes |z Mexico |z Veracruz (Veracruz-Llave) |v Maps.
700 1_ |a López-Portillo, Jorge.
830 _0 |a Colección Veracruz siglo XXI.

001 17433935
005 20140428121542.0
007 dc can
008 120817s1992 ilu d 0 eng
010 __ |a 2012587533
034 1_ |a a |b 6700000 |d W1800000 |e E1800000 |f N0900000 |g S0900000
040 __ |a DLC |b eng |c DLC |e rda |d DLC
050 00 |a G3171.C18 1992 |b .R2
052 __ |a 3171
110 2_ |a Rand McNally and Company.
245 00 |a [Seventy-five inch geophysical globe].
255 __ |a Scale **approximately** 1:6,700,000 |c (W 180⁰--E 180⁰/N 90⁰--S 90⁰).
260 __ |a [Chicago, Illinois] : |b [Rand McNally and Company], |c [1992]
300 |a 1 globe : |b color, hand-painted, plastic ; |c 190 cm in diameter, mounted on spindle in metal base.
336 __ |a cartographic three-dimensional form |b crf |2 rdacontent
337 __ |a unmediated |b n |2 rdamedia
338 __ |a object |b nr |2 rdacarrier
500 __ |a Raised relief globe.
500 __ |a Title provided by cataloger.
500 |a On permanent display on the second floor mezzanine of the Madison Building of the Library of Congress. |5 DLC
541 |a Gift of Rand McNally & Company, presented to the Library of Congress on August 12, 1992, at the opening of the exhibit "1492: An Ongoing Voyage."
651 _0 |a Earth (Planet) |v Maps.
655 _7 |a Globes. |2 lcgft
655 _7 |a Relief models. |2 lcgft

Příloha č. 4 : Okruhy k řešení v rámci národní katalogizační politiky

(tj. okruhy nebyly vyjasněny k datu vydání certifikované metodiky)

1. Autorizovaný překlad pro Přehled kartografických zdrojů podle slovníku RDA (viz kap. 2.6.1)
2. Překlad slovníku termínů pro autorské role odpovídající polím 100 a 700 v podpoli \$e (viz kap. 2.6.2)
3. Je možné uvádět všechna měřítka hlavních map uvedených v dokumentu. Dříve se uváděla maximálně dvě měřítka hlavních map. Je zde volitelnost.
4. Českým specifikem je označování minut a vteřin rozdílným znakem (viz české překlady ISBD, AACR2R, MARC21 a Andresová, I. Katalogizace kartografických dokumentů. Praha, 2005). Bylo by vhodné tuto praxi sjednotit v rámci národní katalogizační politiky (viz kap. 2.6.4)
5. Nová pravidla kromě tohoto klasického zápisu umožňují uvádět souřadnice i v decimálních stupních (7.4.2.3). Bude se uvádět? Je zde volitelnost (viz kap. 2.6.4)
6. Rozhodnout možnosti zápisu nečíslovaných stránek podle pravidla 3.4.5.3:
 - a. 300 \$a 1 svazek (nestránkovaný) ; \$c 23 cm
 - b. 300 \$a Přibližně 300 stran ; \$c 23 cm
 - c. 300 \$a 316 nečíslovaných stran ; \$c 23 cm
7. Unifikovaný název edice (830 a) řeší pravidlo 6.2.2 preferovaný název díla, jak bude řešeno v NK? Unifikované názvy edic např. pro vojenská mapování jsou zásadní pro další automatizovaná zpracování. Viz: 830_0 \$a Unifikovaný název edice_ Měřítka; \$v Rok vydání, číslo nomenklatury.

Minimální záznam RDA/MARC 21 pro speciální (netextové) monografické zdroje

Indikátory u polí jsou vyznačeny pouze, pokud znamenají rozdíl v typu zapisovaných údajů.

p - údaj je povinný vždy

a - údaj je povinný, pokud je aplikovatelný (= údaj je v předepsaném prameni popisu, lze ho zjistit apod.; podrobnosti viz příslušná pravidla RDA)

Pokud není specifikováno jinak, údaj je povinný pro všechny speciální zdroje.

Je-li údaj povinný pouze pro určitý druh zdroje, jeho specifikace je uvedena v pravém sloupci. Zkratky pro specifikaci jednotlivých druhů speciálních zdrojů: K - kartografické dokumenty, H - hudebniny, Z - zvukové záznamy, V - videozáznamy/filmy, E - elektronické zdroje, G - grafika/objekt.

LDR		Návěští							
001		Kontrolní číslo	p						
003		Identifikátor kontrolního čísla	p						
005		Datum posledního zpracování	p						
008		Údaje pevné délky	p						
		00-05 datum uložení do souboru (RRMMDD)	p						
		06 typ data/publikační status (kód)	p						
		07-10 datum 1	p						
		15-17 místo vydání, produkce nebo realizace (kód země)	p						
		35-37 jazyk popisné jednotky	p						
		38 modifikace záznamu	p						
020		Mezinárodní standardní číslo knihy (ISBN)	a						
	\$a	ISBN	a						
	\$q	vysvětlivka	a						
	\$z	zrušené/chybné ISBN	a						
024		Jiná standardní čísla	a						
1. indikátor		typ standardního čísla či kódu							
1		UPC (čárový kód)	a			Z	V		
2		ISMN	a		H				
3		EAN (čárový kód)	a			Z	V		
	\$a	ISMN nebo čárový kód	a						
	\$q	vysvětlivka	a						
	\$z	zrušené/chybné ISMN	a						
028		Nakladatelské číslo	a						
1. indikátor		typ nakladatelského čísla							
0		vydavatelské číslo	a			Z			
1		číslo výrobní matrice	a			Z			
2		číslo tiskové matrice	a		H				
3		jiné číslo hudebního díla	a		H				
4		číslo videozáznamu	a				V		
	\$a	nakladatelské číslo	a						

¹⁷¹ <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/minimalni-zaznam-rda-spec>, schváleno 6. 12. 2014

	\$b	zdroj	a						
040		Zdroj katalogizace (neopakovatelné pole)	p						
	\$a	agentura zajišťující původní katalogizaci	p						
	\$b	jazyk katalogizace	p						
	\$c	agentura převádějící záznam do strojem čitelné podoby	a						
	\$d	agentura, která záznam modifikovala (opakovatelné)	a						
	\$e	použitá pravidla popisu	p						
041		Kód jazyka	a						
	\$a	kód jazyka popisné jednotky	a	K	H		V	E	G
	\$d	kód jazyka zpívaného nebo mluveného slova	a			Z			
	\$e	kód jazyka libreta	a		H				
044		Kód země vydání (vždy v případě opakovaných výskytů \$a, např. u koedice)	a						
	\$a	kód země vydání	a						
072 *		Kód předmětové kategorie	p						
	\$a	klasifikační znak jako součást skupiny Konspektu	p						
	\$x	slovní označení skupiny Konspektu	p						
	\$2	kód zdroje - Konspekt	p						
080 *		Mezinárodní desetinné třídění (MDT)	p						
	\$a	klasifikační znak MDT	p						
	\$2	vydání	p						
100		Hlavní záhlaví - osobní jméno	a						
	\$a	osobní jméno	a						
	\$b	římské číslice	a						
	\$c	doplňky ke jménu jiné než data	a						
	\$d	data související se jménem	a						
	\$q	rozpis iniciál rodného/křestního jména	a						
	\$7	číslo autority	a						
110		Hlavní záhlaví - jméno korporace	a						
	\$a	jméno korporace nebo jurisdikce jako vstupní prvek	a						
	\$b	podřízená složka	a						
	\$c	místo konání akce	a						
	\$d	datum konání akce nebo podpisu smlouvy	a						
	\$g	další různé informace	a						
	\$n	číslo části/sekce/akce	a						
	\$7	číslo autority	a						
111		Hlavní záhlaví - jméno akce	a						
	\$a	jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek	a						
	\$c	místo konání akce	a						
	\$d	datum konání akce	a						
	\$e	podřízená složka	a						
	\$g	další různé informace	a						
	\$n	číslo části/sekce/akce	a						
	\$q	jméno akce následující ve vstupním prvku za jménem jurisdikce	a						
	\$7	číslo autority	a						
130 **		Hlavní záhlaví - unifikovaný název	a		H	Z	V		

	\$a	unifikovaný název	a						
	\$k	podzáhlaví pro formu	a						
	\$m	obsazení	a						
	\$n	číslo části/sekce díla	a						
	\$o	údaje o aranžmá	a						
	\$p	název části/sekce díla	a						
	\$r	tónina	a						
	\$7	číslo názvové autority	a						
240 **		Unifikovaný název (dílo s autorem v poli 1XX)	a		H	Z	V		
	\$a	unifikovaný název	a						
	\$k	podzáhlaví pro formu	a						
	\$m	obsazení	a						
	\$n	číslo části/sekce díla	a						
	\$o	údaje o aranžmá	a						
	\$p	název části/sekce díla	a						
	\$r	tónina	a						
	\$7	číslo názvové autority	a						
245		Údaje o názvu	p						
	\$a	název	p						
	\$b	další údaje o názvu (s výjimkou souběžného názvu)	a						
	\$c	údaj o odpovědnosti atd.	a						
	\$n	číslo části/sekce díla	a						
	\$p	název části/sekce díla	a						
250		Údaje o vydání	a						
	\$a	označení vydání	a						
255		Matematické údaje - kartografické dokumenty	p	K					
	\$a	údaj o měřítku	p						
264_1 ***		Nakladatel	p						
	\$a	místo vydání	p						
	\$b	jméno nakladatele	p						
	\$c	datum vydání	p						
264_2 ***		Distributor	a						
	\$a	místo distribuce	a						
	\$b	jméno distributora	a						
	\$c	datum distribuce	a						
264_3 ***		Výrobce	a						
	\$a	místo výroby	a						
	\$b	jméno výrobce	a						
	\$c	datum výroby	a						
264_4 ***		Autorská práva	a						
	\$c	datum copyrightu	a						
300		Fyzický popis	p						
	\$a	rozsah	p						
336		Typ obsahu	p						
	\$a	typ obsahu - termín	p						
	\$b	typ obsahu - kód	p						

	\$2	zdroj	p						
338		Typ nosiče	p						
	\$a	typ nosiče - termín	p						
	\$b	typ nosiče - kód	p						
	\$2	zdroj	p						
490		Údaje o edici (neselekční)	a						
	\$a	údaj o edici	a						
	\$v	označení svazku/pořadí	a						
5XX		Poznámky (povinné pouze v případech jednoznačně vymezených v RDA)	a						
	\$a	poznámka	a						
505		Formalizovaná poznámka k obsahu	a						
	\$a	poznámka	a						
508		Poznámka o realizátorech	a				V		
	\$a	poznámka	a						
511		Poznámka o účinkujících	a			Z	V		
	\$a	poznámka	a						
655 ****		Žánr/Forma	p						
	\$a	žánr/forma či základní termín	P						
	\$2	zdroj záhlaví nebo termínu	a						
700		Vedlejší záhlaví - osobní jméno	a						
		<i>Jmenná část</i>							
	\$a	osobní jméno	a						
	\$b	římské číslice	a						
	\$c	doplňky ke jménu jiné než data	a						
	\$d	data související se jménem	a						
	\$q	rozpis iniciál rodného/křestního jména	a						
	\$7	číslo jmenné autority (pokud je v poli pouze jméno autora)	a						
		<i>Názvová část **</i>							
	\$k	podzáhlaví pro formu	a						
	\$m	obsazení	a		H	Z	V		
	\$n	číslo části/sekce díla	a						
	\$o	údaje o aranžmá	a		H	Z	V		
	\$p	název části/sekce díla	a						
	\$r	tónina	a		H	Z	V		
	\$t	název díla	a						
	\$7	číslo názvové autority							
710		Vedlejší záhlaví - jméno korporace	a						
		<i>Jmenná část</i>							
	\$a	jméno korporace nebo jurisdikce jako vstupní prvek	a						
	\$b	podřízená složka	a						
	\$c	místo konání akce	a						
	\$d	datum konání akce nebo podpisu smlouvy	a						
	\$g	další různé informace	a						
	\$n	číslo části/sekce/akce	a						
	\$7	číslo jmenné autority (pokud je v poli pouze jméno korporace)	a						

	Názvová část								
	\$p	název části/sekce díla	a						
	\$t	název díla	a						
	\$7	číslo názvové autority							
711		Vedlejší záhlaví - jméno akce	a						
	\$a	jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek	a						
	\$c	místo konání akce	a						
	\$d	datum konání akce	a						
	\$e	podřízená složka	a						
	\$g	další různé informace	a						
	\$n	číslo části/sekce/akce	a						
	\$q	jméno akce následující ve vstupním prvku za jménem jurisdikce	a						
	\$7	číslo autority	a						
730 **		Vedlejší záhlaví - unifikovaný název	a		H	Z	V		
	\$a	unifikovaný název	a						
	\$k	podzáhlaví pro formu	a						
	\$m	obsazení	a						
	\$n	číslo části/sekce díla	a						
	\$o	údaje o aranžmá	a						
	\$p	název části/sekce díla	a						
	\$r	tónina	a						
	\$7	číslo názvové autority	a						
910		Údaje pro souborný katalog	P						
	\$a	sigla vlastníka	p						
	\$p	poznámka /+	a					E	
	\$r/s	\$r - roky odběru nebo \$s - svazky	a						
/+ V případě online zdrojů je podpole 910\$p povinné pouze pro zdroje s omezenou dostupností (např. licencované zdroje), kde se uvádí informace o dostupnosti v konkrétní knihovně.									

* Pro pole 072 a 080: fakultativní údaje: záznam splňuje rozsah minimálního záznamu, obsahuje-li buď znak MDT, nebo údaj skupiny Konspektu.

** Pole 130, 240, 700 (názvová část) a 730 jsou povinná pro hudební díla na všech nosičích, unifikovaný název se doporučuje i pro další dokumenty, zejména filmy.

*** Pro pole 264: hodnota druhého indikátoru určuje typ uváděných údajů: 1 - Nakladatel, 2 - Distributor, 3 - Výrobce, 4 - Autorská práva (pouze datum). POVINNÉ JE VŽDY POLE 264 S DRUHÝM INDIKÁTOREM 1, a to i v případě, že údaje nelze převztít z knihy, ale musíme je dohledat či logicky odvodit alespoň místo a datum vydání. Pouze pokud pro pole 264_1 nelze zjistit ani tyto základní údaje, bude nutno použít další výskyty s příslušnými indikátory. Tato situace ale není příliš pravděpodobná, protože neznámé místo a rok vydání obvykle lze odvodit buď z údajů o distribuci, nebo z údajů o tisku.

**** Pole 655 má buď druhý indikátor s hodnotou 7 a v podpoli \$2 vyplněný zdroj termínu (podrobnosti viz manuál MARC 21), nebo má druhý indikátor s hodnotou 4 a neobsahuje podpole \$2.

Doporučená úroveň záznamu

Doporučená úroveň záznamu zahrnuje údaje minimálního záznamu rozšířené o tato pole:

130 - Unifikovaný název (pro anonymní dílo)

- podpole \$a \$f \$k \$l \$n \$p \$7

240 - Unifikovaný název (pro dílo s autorem v poli 1XX)

- podpole \$a \$f \$k \$l \$n \$p \$7

337 - Typ média

- podpole \$a \$b \$2 (podrobněji k vyplňování pole viz Minimální záznam, poznámka k polím 336 a 338)

730 - Unifikovaný název (pro další dílo v dokumentu - anonymní)

- podpole \$a \$f \$k \$l \$n \$p \$7

700, 710, 711 - Jméno osoby/korporace/konference (přidání podpolí pro zápis unifikovaného názvu v rámci záhlaví typu Autor/Název)

- podpole \$t \$f \$k \$l \$n \$p \$7

800 - Vedlejší záhlaví pro edice - osobní
jméno • podpole \$a \$b \$c \$d \$q \$t \$n \$p

810 - Vedlejší záhlaví pro edice - korporace

- podpole \$a \$b \$c \$t \$n \$p

811 - Vedlejší záhlaví pro edice - jméno akce

- podpole \$a \$c \$e \$q \$t \$n \$p

830 - Vedlejší záhlaví pro edice - unifikovaný název

- podpole \$a \$n \$p

Pole 130, 240 a 730 pro unifikovaný název a podpole názvových údajů v polích 700, 710 a 711 umožní po doplnění formátu MARC 21 nebo zavedení nového formátu vygenerovat alespoň částečné údaje o díle a vyjádření. Nové pole 337 (společně s poli 336 a 338, která jsou součástí Minimálního záznamu) nahrazuje dosavadní podpole 245 \$h.

¹⁷² http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/Doporaznam_RDA_opr.pdf, schváleno 6. 12. 2014

Dedikace:

DF11P01OVV003 - TEMAP - Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR: metodika a software pro ochranu a využití kartografických děl národního kartografického dědictví (2011-2015, MK0/DF)

Oponenti:

1. Mgr. Hedvika Kuchařová Ph.D.
2. Mgr. Tomáš Klimek Ph.D.

Vydal: Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2014.